№ 257 ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1911 ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 257

ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ՄԷԿ ՇԱՀԻ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5. Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելէֆօն № 67.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1912 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը՝ 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը՝ 2 ր., 1 ամսվանը՝ 85 կ. և 15 կ. պօստի ծախք։

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, և միևնոյն ժամանակ 40 կ. նամականիշ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով:

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՑ

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով ստեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեան գրասենեակին հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ։

Թիֆլիսի Հայ Քահանաների Ապահովութեան Գանձարանի վարչութիւնը պատիւ ունի յայտարարելու, որ այսօր, կիրակի, նոյեմբերի 20-ին, Գանձարանիս հանգուցեալ

ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԻ

յիշատակին կատարվելու է ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Վանքի աւագ եկեղեցում, առաւօտեան ժամը 12-ին։ 1097. 1—1

Արշակ Նազարեան ՄԻԼԵԱՆԸ

խնդրում է Թիֆլիս քաղաքի առևտրա-արդիւնաբերական ընտրողներին շնորհ բերել կիրակի, նոյեմբերի 20-ին, առաւօտեան ժ. 11-ին, Բորսայի շէնքը, ներկայ լինելու

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ

Թիֆլիսի քաղաքային դումայի առաջիկայ 1911—1915 թ. թ. քառամեակի համար ընտրվելի ձայնաւորների թեկնածուների հարցը քննելու։

(ա. օ.) պռ. 1096. 2—2

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, նոյեմբերի 21-ին

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Տիկ. ԶԱԲԷԼԻ ԲԵՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ XXX-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ ՅՕԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐԴԻՒՆԱՒՈՐ ՓԱՃՏՕՆ

կօմէդիա 4 արարուածով, հեղ. Օստրօվսկիի.

մասնակցում են. տ. տ. Ագամեան, Դուրեան-Արմէնեան, Զաբէլ, Սիրանոյշ, պ. պ. Աբէլեան, Ալիխանեան, Լաքս, Մամիկոնեան, Սևումեան։

— ՎԵՐՋԸ —

ՅՕԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ռեժիսեոր՝ Յ. ԱԲԷԼԵԱՆ

Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշդ 7½-ին է։

Յօբելեանական մասնաժողովի նախագահ՝ տիկ. Ն. Ալիբէգեան

(ա.օ.) պռ. 1090. 3—3

КАЗЕННЫЙ ТЕАТРЪ

Въ воскресенье 20 ноября 1911 года состоится литературный

СУДЪ

надъ ѲЕОДОРОМЪ ПРОТАСОВЫМЪ, героемъ посмертнаго произведенія Л. Н. Толстого

„ЖИВОЙ ТРУПЪ"

Предсѣдатель суда: преп. гимназіи И. Ф. ПАЛЬМОВЪ.
Обвинители: лекторъ высш. женск. курс. Н. А. СПИЛИОТИ и преп. гимн. А. М. РОЗОВЪ.
Защитники: К. А. КОЗЛОВЪ и артистъ СМОЛЕНСКІЙ, который въ роли Ѳеди Протасова скажетъ въ защиту себя слово.
Присяжные засѣдатели: г-жи В. В. Грабовская, Е. Г. Романова; г. г. Н. Е. Аргутинскій-Долгоруковъ, А. Л. Атанасянъ, И. Д. Гулисовъ, В. Е. Дубровинъ, Г. Д. Журули, А. Б. Евангуловъ, Г. П. Кокчаевъ, В. С. Колюбякинъ, Г. Г. Леманъ, Л. Е. Саркисовъ.
Члены суда: А. П. Дзюбановъ и С. И. Кротковъ.
Начало въ 8 час. вечера. Цѣны мѣстамъ обыкновенныя. Билеты продаются въ кассѣ театра отъ 10—2 и 6 до окончанія спектаклей. (г. ч.) (пр.) 1085. 3—3

ԲԺԻՇԿ

Ռ. Ս. ԴԱՒԹԵԱՆՑ

Ներքին և ջղային հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւնը (ցերեկվայ ժամը 12—1.
ամէն օր (երեկոյեան ժամը 5—7.

Հասցէն՝ Կօջօրսկիյեւսկայա փող. № 22.
Ելիզավէտինսկայա փողոցից № 44 տան անկիւն։

(Ի.Հ.Կ.) պռ. 243. 100—94

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. Գ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ

Ընդունում է ատամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին: Պլոմբ, արհեստական ատամներ իւրաքանչիւրը 1 րուբլի, և այլն:
Աշակերտներին և ծառայողներին 50% զեղչ։
Ընդունելութիւնը առ. ժամը 9—2-ը և 4—7-ը երեկ.
Միքայէլեան փող. № 6, մուտքը պերեուլկայից:
(Ի.Հ.Կ.) պռ. 876. 50—31

Բեռլինի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Ներքին հիւանդութիւններ՝
առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի։
Սրսկումներ նաև տուբերկուլիններով:
Ընդունելութիւնը ամէն օր՝
առաւօտեան ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը։
Католическая ул. д. № 10. Տելէֆօն № 792.
(ա.օ.) պռ. 989. 100—34

ԲԺԻՇԿ

Գր. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց
հիւանդութիւններ

Ընդունում է հիւանդներին իր նոր բնակարանում՝ Գանօվսկայա փողոց, տուն Սէյլանօվների, № 18, տելէֆօն 615.
Առաւօտեան 12—1 ժամը
Երեկոյեան 5—6 ժամը
(Ի.Հ.Կ.) պռ. 819. 100—32

ФАБРИКИ А·ЭНФІАДЖІАНЦА
ПАПИРОСЫ
ИНТЕЛЛИГЕНТНЫЯ
ЦѢНА 25 шт. 15 к. 10 ш. 6 к. 100 ш. 60 к.
662. 100—66

ПАПИРОСЫ
ЛЕВЪ 20 шт. 5 коп.
ФАБ-РИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА

ПАПИРОСЫ
ЭКСТРА
15 шт. 6 коп.
ФАБРИКИ А.ЭНФІАДЖІАНЦА
(Ի.Հ.Կ.)

Պետերբուրգի Կայսերական Ճեմարանի վերատեսուչ պրօֆ. Պօպօվը հաղորդում է. ՖՐԱՆՑ-ԻՕՍԻՖԻ իսկական դառն ջուրը ներկայացնում է իրանից մի հաճելի ներգործող լուծողական։ Մինչև իսկ ՖՐԱՆՑ-ԻՕՍԻՖԻ ջրի մի աննշան քանակութիւնը ունենում է ուղիղ և գերազանց ներգործութիւն։ (M. 199752) 512. 1—1

ԱՆԴՈՒՆԴԻ ԾԱՅՐԻՆ

Պարսկաստանը գտնվում է ճգնաժամի արհաւիրքում։

Այսօրվայ հեռագիրները վերին աստիճանի անմխիթար լուրեր են բերում հազարաւոր տարիներ պատմական գոյութիւն ունեցող Իրանի կրած հարուածների մասին, հարուածներ, որոնք վերջ կը դնեն, անշուշտ, սրա անկախ գոյութեան և ինքնուրոյնութեան։

Սկսվել է տէրրորը,—ահա ինչ է գուժում հեռագիրը,—և արդէն մի քանի հոգի ընկել են ֆէդայիների գնդերի հարուածների տակ։

Իսկ երբ մի երկրում սկսում է գործել տէրրորը, լինի նա վերևից թէ ներքևից, աջից թէ ձախից, այդ երկիրը անխուսափելիօրէն դէպի կորուստ պէտք է գնայ։

Ահա մի քանի տարի է, Պարսկաստանը մատնված է անիշխանութեան։ Երկիրը քայքայված է տնտեսապէս. չը կայ կեանքի, գոյքի ապահովութիւն. չը կայ կարգ, կանօն, տիրում է խռովութիւն, շփոթութիւն։ Եւ դրանից փնասվում է ոչ միայն պարզիկ ժողովուրդը և Պարսկաստանը, այլ և վտանգվում են հարևան և սահմանակից երկիրների շահերը, մանաւանդ առևտրական շահերը։ Ամենից շատ վրնասվում էին Ռուսաստանի և Անգլիայի շահերը։ Այդ բաւական չէ, պարսից կառավարութիւնը, որ անզօր էր խռովութիւնների առաջն առնել, թոյլ էր տալիս զանազան արկածախնդիրների ձեռքով վիրաւորանք հասցնել Ռուսաստանի հասցէին և արժանապատւութեան։

Եւ ահա Ռուսաստանը, համաձայնութեամբ Անգլիայի, որոշեց կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել և ներկայացրեց ուլտիմատում պարսից կառավարութեան և դրեց որոշ, սկզբում ոչ ծանր պայմաններ։ Պարսից կառավարութիւնը յապաղեց կատարել այդ պահանջները և անսալով Շուստէր-Մօրգան ամերիկացի խորհրդականի խորհուրդներին —մի խորհրդականի, որ ինքն անձնապէս ոչինչ չէ կորցնում, բայց եբացում է մի նոր Բիսմարկ լինել Պարսկաստանի կորստեան գնով—յոխորտական դիրք բռնեց հանդէպ ռուսաց կառավարութեան, այնպէս որ թէև յետոյ ներողութիւն խնդրեց, բայց արդէն շատ անօգուտ էր։

Ռուսաստանը հրամայեց իր զօրքերին [illegible] Պարսկաստան, [illegible] Ղազվին, [illegible] էր մտցրել իր զօրքերը [illegible] Ռուսաստանի կառավարութիւնը [illegible] զօրքերը Ղազվին և [illegible].

Պարսկական մէջլիսը, փոխանակ երկրին ապահովելու և [illegible] պատասխանատուութեան, [illegible] զօրքերը [illegible] մերժել է Ռուսաստանի պահանջները։

Եւ տարակոյս չը կայ, ռուսաց կառավարութիւնը հրաման է տալիս իր զօրքերին առաջ խաղալ դէպի Ղազվին։

Մէջլիսը, որ այդպիսի յոխորտանօք մերժում է Ռուսաստանին, չէ կարողանում գոնէ Թէհրանում կարգը, խաղաղութիւնը և ապահովութիւնը երաշխաւորել։ Եւ սկսվում են տէրրորներ։

Բայց չէ՞ որ հէնց այդ անմիտ տէրրորները ամենայն իրաւունք կը տան Ռուսաստանին և Անգլիային աւելի խոր կերպով միջամտելու երկրի կառավարութեան գործերին։ Չէ՞ որ Ռուսաստանը նոյն իսկ միջազգային խաղաղութեան տեսակէտից չէ կարող անտարբեր մնալ և թոյլ տալ, որ Պարսկաստանում շարունակվեն խառնակութիւններ, տէրրորներ, յիշատակութիւններ և կողոպուտներ։

Տէրրորները չեն, որ կը փրկեն ծերունի Իրանը, այլ սառնասիրտ, խոհեմ, մտածված և կշռադատված հայրենասիրութիւնը, տակտը և անձնուիրութիւնը՝ փրկել հայրենիքը վտանգից, աշխատելով ամենից առաջ կարգ և անդորրութիւն սահմանել և կատարել պետութիւնների օրինաւոր պահանջները։

Ֆէդայիները չեն, որ կը փրկեն այսօր Պարսկաստանը, այլ քաղաքագէտները, վարչագէտները և խոհեմ գործիչները։

Հ. Առաքելեան

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. գործ.)

18 Նոյեմբերի

Թէհրան.—Նոյեմբերի 17-ին առաւօտից մէջլիսի դռնփակ նիստում բոլոր մինիստրների ներկայութեամբ քննվում է ռուսական ուլտիմատումը։ Դեռ վճիռ չէ կայացված։ Հնարաւոր է, որ նիստը տևէ ամբողջ գիշեր։ Շինութեան առաջ խռնված է ամբոխը։ Փողոցներում սկսում են երևալ ցուցարարների խմբեր, որոնք բողոքում են ուլտիմատումի դէմ։

Սամսամ-ուս-Սալթանէն մէջլիսին ներկայացրեց կաբինէտի հետևեալ անդամներին. Վուսուկ-ուդ-Դովլէ՝ արտաքին գործերի մինիստր, Մօազէդ-ուս-Սալթանէ՝ պօստ-հեռագրական, Մուխտ-ուդ-Դովլէ՝ լուսաւորութեան, Զակա-ուլ-Միւլք՝ ֆինանսների, Մուստաշէմ-ուս-Սալթանէ՝ արդարադատութեան, Սարդար-Մօհթաշամ՝ զինուորական, Սամսամ-ուս-Սալթանէ՝ ներքին գործերի ժամանակաւոր մինիստր։ Դէմօկրատ Սուլէյման-Միրզան ընդունելով բախտիարների մատուցած ծառայութիւնները՝ մատնանշեց, որ մի քանիսը չեն վայելում իր կուսակցութեան վստահութիւնը, և առաջարկեց ցուցակը ենթարկել գաղտնի քուէարկութեան։ Սամսամ-ուս-Սալթանէն պատասխանեց, որ դէմօկրատները քայքայում են պետութիւնը և տեղում են պետական խնամակալին հրաժարական տալ։ Նախագահը զանգահարութեամբ կանգնեցնում է Սամսամ-ուս-Սալթանէին, որ հեռանում է մէջլիսից բոլոր մինիստրների հետ։ Յետոյ նրան մէջլիս բերին նախագահը և մի քանի պատգամաւորներ։ Ցուցակն ընդունվեց գաղտնի քուէարկութեամբ։

Պարսիկ կոզակների և ոստիկանութեան մէջէ ծեծ ու Չարդի ժամանակ սպանվեց մի կոզակ, մահացու վիրաւորվեց մի ժանդարմ։ Ֆէդայիները փողոցում պատահաբար սպանեցին Ար[illegible] [illegible] սղրագամ Մուշիր-էս-Սալթանէի վրա յարձակվեցին ֆէդայիները և թեթև վիրաւորեցին։

Սկսվում է տէրրոր։

Պետերբուրգ.—Թէհրանում պաշտօնավարող ռուսաց դեսպանից ստացված հաղորդագրութիւնից երևում է, որ մէջլիսը ձայների մեծամասնութեամբ վճռել է մերժել ռուսական կառավարութեան պահանջները, որի մասին Թէհրանի կաբինէտը տեղեկացրել է Կայսերական միսսիային այսօր, ուրբաթ, կէս օրին։ Այդ պատճառով ռուսաց կառավարութիւնը կարգադրեց դէպի Թէհրան շարժվել Ռաշտում գտնվող ռուսական զօրամասին։

Լօնդօն. — «Times»-ը գրում է. «Ռուսական պահանջների մեծ մասը առաջադրված է ըստ երևոյթին անգլիական կառավարութեան համաձայնութեամբ։ Հարաւային Պարսկաստանում սաստկացող անիշխանութիւնը ապացուցանում է պարսից կառավարութեան անընդունակութիւնը՝ կատարելու իր պարտաւորութիւնները»։ Լրագիրը յոյս ունի, որ Ռուսաստանը արտակարգ խստութիւն չի գործադրի թոյլ ազգի վերաբերմամբ, և մատնանշում է այն օգուտների վրա, որ ձեռք բերեց Բօլգարիան շնորհիւ Ռուսաստանի կօնտրօլի։ Եթէ պարսիկները ընդունակ են տոկուն աշխատանքի, ուրեմն ապագան նրանց համար բաց է։

Ջուլֆա.—Եկաւ կովկասեան երրորդ հրացանաձիգ բատալիօնը և վաղը մտնում է Թաւրիզ՝ փոխարինելու այնտեղի զօրամասին։

Թաւրիզ.—Թէհրանից կարգադրութիւն ստացվեց գիջումներ անել Շուջա-ուդ-Դովլէին. այդ առիթով Շուջա-ուդ-Դովլէին ներկայացաւ նոր պատգամաւորութիւն։ Քաղաքում ցանկանում են Շուջա-ուդ-Դովլէին տեսնել Ատրպատականի գեներալ-նահանգապետ։

Թաւրիզ.—Նէմէդ-Աբադի հիւպատոսական կալուածում բաստ նստածները հրաժարվում են հեռանալ, չը վստահանալով անջումանին։

Ռուսական հիւպատոսարանի անունով շարունակ ստացվում են խնդրագրեր ռուսական հովանաւորութեան մասին։

Նիւ-Եօրկ. — «Նիւ-Եօրկ-Ուօրլդում» տպված է Մօրգան-Շուստէրի հեռագիրը, որի մէջ նա պնդում է, թէ նրան հեռացրին այն պատճառով, որ նա մերժեց Պարսկաստանը Ռուսաստանին յանձնել և որ Անգլիան կեղծաւորութեամբ համաձայնեց վերջ դնել պարսկական անկախութեանը այն րոպէին, երբ Եւրոպան զբաղված է ուրիշ գործերով։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

18 Նոյեմբերի

Պարիզ.—Պալատում պատգամաւորներից շատերը քննադատեցին Պետերբուրգում, Տօկիօյում և Պեկինում պաշտօնավարող ֆրանսիական դեսպանների բացակայութիւնը այնտեղ

[illegible]

Բերլին.—Մարոկկեան հարցը բէյ-խըստագում քննվելու է նոյեմբերի 22-ին։

—

Կազաբլանկա.—Եկաւ գերմանական «Բերլին» ռազմանաւը և երկու օր յետոյ մեկնում է Տանժեր։

—

Բերլին.—Երկու օրում լօկալ-անցի ենթարկվեցին մետաղաձուլ 70,000 բանւոր։

—

Վիէննա.—Գլխաւոր շտաբի նախկին պետ Գէտցէնդորֆը նշանակվում է զօրքի տեսուչ։

Լուրերին նայած, գեներալ-շտաբի կառավարիչ Գէտցէնդորֆը հրաժարական է տուել։ Նրա տեղ նշանակվում է դեպարտամենտի վերատեսուչ Շէմաւան։ Այդ հրաժարականին տալիս են շատ խոշոր քաղաքական նշանակութիւն։ Նա նկատվում է իբրև կայսրի խաղաղ քաղաքականութեան վճռական աջողութիւն և Երենտալի յաղթութիւն գահաժառանգի վրա ազդեցութիւն ունենալու մաքով։

ՀԵՌԱԽՕՍ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

18 նոյեմբերի

Լոնդոն.—Բէյտերի գործակալութիւնը տեղեկացաւ, որ ուրիշ պետութիւնների կողմից Չինաստան զօրք ուղարկվելու տեղեկութիւնների հետ միաժամանակ բրիտանական կառավարութիւնը քննում է Պէկինում պաշտօնավարող անգլիական դեսպանի հետ այն հարցը՝ թէ անհրաժեշտութիւն կայ արդեօք ուղարկել նաև անգլիական զօրք։ Սակայն առայժմ հիմք չը կայ երկիւղ կրելու, թէ եւրոպացիների պաշտպանութեան գործը կարող է վտանգվել։ Միջնորդութեան խնդրի նկատմամբ Մեծ-Բրիտանիան, Եապօնիան և Միացեալ-Պետութիւնները մտադիր են գործել միահամուռ կերպով, բայց մինչ այդ կը պահպանեն խիստ չէզոքութիւն։

Պօստային մինիստր Սամուէլը Բէլֆաստում արտասանած ճառի մէջ յայտնեց, թէ Գրէյի ճառը կը ցրէ այն մառախուղը, որ ծածկել է Անգլիայի միջազգային յարաբերութիւնները, որոնց թւում նաև Հիւսիսային ծովի այն կողմը։

—

Վիէննա.—Արևելեան-ասիական ջրերում գտնվող «Կայզէր-Ֆրանց-Յօզէֆ» ռազմանաւի հրամանատարը լիազօրված է Պէկինում աւստրիական միսիայի պաշտպանութիւնը ուժեղացնելու համար ցամաք իջեցնել 100 զինւոր, եթէ հանգամանքներն այդ պահանջեն։

—

Պէկին.—Ի պատասխան Շանդունի նահանգապետի հեռագրի — աւտոնոմիան վերացնելու և իրան պատժի ենթարկելու մասին—առանձին հրովարտակով ներում է շնորհվում նահանգապետին և թողնվում է իր պաշտօնում։

Չժիլիի գաւառական ժողովը դիմեց ֆրանսիական և գերմանական դեսպաններին բողոքելով, որ կառավարութեանը տրվելու է 30 միլիոնի փոխառութիւն ֆրանսիացի և գերմանացի դրամատէրերի կողմից, նախազգուշացնելով, որ ամեն մի օտարազգի ֆինանսական օգնութիւն չինական կառավարութեան՝ մեծ դժգոհութիւն առաջ կը բերէր չինական ազգի մէջ և կարող է անցանկալի հետևանքներ ունենալ։

Ուչանի յեղափոխականների օգնութեան ուղարկվել են զօրամասեր Շանխայից, Խանչժոուից, Սուչժոուից և Չժէնցզիանից։

Այսօր Պետերբուրգ մեկնեց ռուսաց դեսպանը անդամահատութեան ենթարկվելու համար։

—

Շանխայ.—Լուրերի համաձայն, Նանկինում երէկ տեղի են ունեցել փոքր ընդհարումներ։ Ապստամբները մտադիր են հեռանալ Ուչանից և նահանջել ներքև Եանցզիցզիանի ուղղութեամբ։

Չինական լրագիրները յամառութեամբ հաղորդում են Իւանշիկայի սպանութեան մասին։

Արծաթի գները արագօրէն բարձրանում են։

—

Մուկդէն.—Քաղաքում անհանգստութիւնը մեծանում է։ Երկաթուղու շրջանում գտնվող հիւրանոցները լի են պաշտօնեաների ընտանիքներով։

Դէպի յեղափոխութիւնը ունեցած վերաբերմունքի առիթով ծագած վիճաբանութիւնների հողի վրա փոխարքայի բոլոր պատասխանատու խորհրդատուները հեռացան քաղաքից։

—

Տօկիօ.—Խանխանը գրաւելու և կառավարական զօրքերի աջողութիւններին եապօնական մամուլը մեծ նշանակութիւն չէ տալիս։ Մամուլը յայտնում է, որ ուղարկելով զօրքեր, Եապօնիան հոգում է սոսկ Չինաստանի անկախութիւնը պահելու մասին։

Կորէայի նախկին կայսրը 530,000 իէնի պահանջ դրեց ամերիկացի Կօլբրակին, որ ֆինանսական խորհրդատու եղած միջոցին իւրացրել էր։

—

Խարբին.—Լեախօուանտինի շրջակայքում խունխուզները միացան կառավարական փախստական զինւորների հետ և յայտարարեցին իրանց յեղափոխականներ։ Խունխուզների պարագլուխը իշխանութիւններից պահանջեց 3000 լան յօգուտ յեղափոխական ֆօնդի։

ԹՈՒՐՔ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

18 նոյեմբերի

Մասսօվա.—Թիւրքական խոշոր ուժեր կենտրոնանում են Շէյխ-Սէիդի մօտ Եմէնում՝ Էրիտրէյի իտալական ծովափի վրա արշաւանք գործելու նպատակով։ Յարձակումը ժամանակաւորապէս յետաձգված է անգլիական Թագաւորական զոյգի Կարմիր ծովով անցնելու պատճառով։ Այժմ Տայիզի նահանգապետը հրաման ստացաւ պատրաստ լինել գործելու։ Յարձակումն սպասվում է մահմեդական տօներից յետոյ։ Իտալական ռազմանաւերը ստացել են նախազգուշացումն։

Տրիպոլիս.—Եօթերորդ վաշտը առաջ անցաւ մի կիլօմետր։ Համիդիէ բերդի առաջ նկատելի է թշնամու զօրքերի շարժում։ Տաջուրում և Այնզարում թշնամին ունի 5000 զինւոր։

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ Կ. ՊՕԼՍՈՒՄ

I

Ստացանք Կ. Պօլսից հետևեալ տեղեկութիւնը, նոյեմբերի 13-ից գրված.

«Ազգ. երեսփ. ժողովը իր ուրբաթի նիստին մէջ (11 նոյեմբեր) լսելով պատրիարքական փոխանորդին տեսակցութիւնը ռուսական դեսպան պ. Զարիքօվի հետ, թեր ու դէմ կարգ մը տեսութիւններ պարզելով, հակիրճ վիճաբանութենէ մը ետք՝ ընդունեց երեսփոխան Գրիգոր Զօհրապի հետևեալ բանաձևը.

«Ազգ. երեսփ. ժողովը գոհունակութեամբ լսեց այն յայտարարութիւնները, զորս ռուսական վսեմափայլ դեսպանը—հեղինակաւոր ներկայացուցիչ իր կառավարութեան—ըրաւ մեր պատրիարքական փոխանորդին, վստահեցնելով զայն թէ ռուսական կառավարութեան անկեղծ փափագն է ազատ ձգել հայ ժողովուրդը իր կաթողիկոսն ընտրելու իրաւունքին մէջ։ Ժողովը շնորհակալութիւն կը յայտնէ նաև վսեմ. դեսպանին՝ սիրալիր և բարեացակամ վերաբերումին՝ հանդէպ հայ ազգին յայտնի իրաւունքներուն պահպանման մասին։ Կը յուսայ, որ պիտի բարձուին այն արգելքները, որոնք տեղի պիտի ունենան, իրապէս զըրկելով Թիւրքիոյ հայ հասարակութիւնը կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելէ»։

II

Կ. Պօլիս, 7 նոյեմբեր

Ուրբաթ օրուան ազգային ժողովին մէջ խօսակցութեան առարկայ եղաւ տեղակալ Գէորգ արքեպ. Սուրէնեանի հեռագիրը և անոր յաւելուած բացատրական քանի մը հեռագիրները, որոնք ամենամեծ սրտաբեկութիւն առաջ բերին Կ. Պօլսոյ մէջ։

Պատրիարքարանին կողմէ ռուս դեսպան Զարիքօվի դիմում ընելու համար ղրկուեցաւ պատր. փոխանորդ Ղևոնդ վարդ. Դուրեան, որուն դեսպանի կողմէ տրուած պատասխանը շատ ուշագրաւ է։ Դեսպանը ըսած է. «Այս վերջին կարգադրութեան նկատմամբ ինձ ոեւէ բան չէ հաղորդուած. միայն գիտեմ, թէ Թիւրքահայերը ռուսահայոց հետ միացած պիտի ընտրեն իրենց հոգևոր պետը, հին կանոններու և կարգերու համեմատ։ Ռուս կառավարութիւնը ոեւէ փոփոխութիւն ներմուծելու կուսակից չէ անոնց մէջ եւ Ռուս կառավարութիւնն ոեւէ ընտրելի ալ չունի այս պաշտօնին համար, այլ կուզէ որ ազգն ամեն ազատութեամբ ընտրէ իր կաթողիկոսը. միայն կենթադրեմ թէ՝ զուցէ պատգամաւորներէն ոմանց անձէն ծագում առած է այս խնդիրը, այն ալ կարելի է ստուգել երբ ամբողջական ցանկը հաղորդուի»։

Այս բացորոշ յայտարարութիւնը շատ կարևոր հանգամանք ունի և վճռական նկարագիր, և անոր համար է, որ ամեն շրջանակներու մէջ աւելի մեծ յուզում առաջ բերաւ, ճշդելով ուղղակի պատասխանատուները ներկայ տագնապին։

Ցանկերու «հերոսները», տեղակալ և տեղապահ, իրենց առանձնայատուկ նկատումներովը, կասկածի տակ ձգեցին կաթողիկոսական պատգամաւորներու ընտրութեան ազատութիւնը։ Մասնաւորապէս կեդրոնէն տրուած յանձնարարականները կատակերգական ըլլալու աստիճան ընտրութեան ոգին սպաննելու կը ձգտէին։

Ասով հանդերձ ռուս կառավարութեան կարգադրութիւնը Թիւրքահայ ընտրական իրաւունքը կապտելու բնոյթը ունի, և թերևս պատճառ պիտի ըլլայ, որ բոլոր Թիւրքահայ վիճակները չմասնակցին ընտրութեան։

Այս պարագային, եթէ ռուսահայք ինքնագլուխ կատարեն ընտրութիւնը, ապագայ կաթողիկոսը ամենայն հայոց կաթողիկոս ըլլալէ պիտի դադրի, և հետևանքը գրեթէ գուշակել աւելորդ է թէ որքան աղէտաբեր կրնայ ըլլալ։ Հիմա, որ ռուսահայոց և Թիւրքահայոց միջև յարաբերութեան միջոցներ այնքան դիւրին են և գոնէ մտքի յարաբերութիւնները անխափան կրնան շարունակուիլ և պահպանուիլ, փոխանակ ազգային հնօրեայ միութիւնը պահպանելու՝ զայն քանդել տխմարութենէն ալ աւելի բան մը պիտի ըլլար։ Մտածել մանաւանդ որ հակառակ բռնապետական բէժիմին շարունակական հալածանքներուն յարուցած դժուարութիւններուն՝ Թիւրքահայք պահեցին ամենայն հայոց կաթողիկոսութեան հետ իրենց յարաբերութիւնները, նոյնիսկ ամենադաժան օրերու մէջ։

Սօս կաթողիկոսը Թիւրքահայոց կաթողիկոսութիւն դարձնելու համար Համիդ՝ կարգ մը ժուռնալճի հայերու խորհրդով՝ քիչ աշխատութիւն չտուաւ։ Մասնաւորապէս եպիսկոպոսական ձեռնադրութեանց համար միշտ կը հրամայէր, որ անոնք Սօսյ աթոռէն ստանան օծում։ Սակայն ամբողջ այդ շրջանին տևողութեանը և ոչ մէկ էջմիածնայ թեմի առաջնորդ Սօսյ աթոռէն ձեռնադրուեցաւ։ Այն ատենուան ազգ. վարչութիւններու ի պատիւ ասիկա պէտք է խոստովանիլ։ Այս ծանր տագնապները անցնելէ յետոյ՝ հիմա, որ յարաբերութեանց ազատութիւն մը գոնէ կայ, ինչպէս հանդուրժել խզման մը հաւանականութեան առջև։

Բոլոր Թիւրքահայերը այս մտատանջութեան մէջ են, և չենք գիտեր, թէ յատկապէս այս խնդրոյն համար գումարելի առաջիկայ ուրբաթի ազգային ժողովը ինչ որոշում պիտի տայ։

Ամեն պարագայի մէջ՝ եթէ անդառնալի է ռուս ներքին գործերու մինիստրի որոշումը, Թիւրքահայք պիտի ստիպուին հինգ ամսուան յետաձգում պահանջել և կամ հաւաքաբար ձեռնպահ մնալ։

Ներքին գործերու մինիստրը արդեօք ինչ պատճառ ունէր այս տեսակ կարգադրութիւն մը ընելու յանկարծ։ Պօլօժենիայի մէջ ի զուր կը փնտռենք այս տեսակ տրամադրութիւն մը և չենք գտներ։ Եթէ 1865 թուի փոխարքայի կանոններուն մէջ կայ այս տեսակ տրամադրութիւն մը, ասիկա մեզի անծանօթ կը մնայ և հարկ է վերջապէս նկատի առնել, թէ գէթ Թիւրքահայք պարտաւորուած չեն այդ հրահանգին հնազանդելու՝ իբր իրենց օտար և անծանօթ օրէնք մը։

Դարձեալ հոս գիտել կուտան, թէ ռուսահայոց թեմերէն միշտ, ասկէ առաջ և այս անգամ ալ, ծխականներ չեն որ կընտրուին, այլ ուրիշ թեմերու ծխականներ։

Նախորդ ընտրութեան ատեն Հ. Առաքելեան Շուշիի թեմէն պատգամաւոր ընտրուեցաւ։ Հ. Առաքելեան շուշեցի է, սակայն շատոնց Շուշիի թեմական ըլլալէ դադրած։

Այս անգամ ալ Ջէրքէզեան ընտրուած է։ Պիտի ընդունուի իր ընտրութիւնը, երբ անիկա Թիֆլիսաբնակ է։ Ասոնք շատ մութ կէտեր են և մեր միտքերը կը շփոթեցնեն։

Հոս ընտրուած պատգամաւորներ կան, որոնք թէև տեղացիներ են, սակայն ներկայիս չեն բնակիր այդ թեմերուն մէջ։ Այսպէս՝ Ակնայ եկեղեցական և աշխարհական պատգամաւորները բնիկ ակնցի, սակայն հիմա Կ. Պօլիս կը գտնուին։

Եգիպտոսի պատգամաւորն ալ ընդհակառակը կ. պօլսեցի, սակայն երկար ատեն Եգիպտոս բնակած է։ Պիտի կարենայ այս պաշտօնը ընդունիլ։

Ամեն պարագայի մէջ՝ կաթողիկոսական խնդիրը յոռի շրջանի մը մէջ մտաւ, և Թիւրքահայք, որ խիստ անտարբերութեամբ կը վերաբերուէին ի սկզբան, հիմա յանկարծակիի եկած են։

Միակ զգացում մըն է, որ կառաջնորդէ թէ մտաւորականները և թէ խուժանը։ Ասիկա ամենայն հայոց կաթողիկոսութեան բարոյական նշանակութիւնն է, որուն իր արդի դիրքին մէջ պահպանումը միակ բաղձանքն է, որ Թիւրքահայք ունին որքան իրենց, նոյնքան ռուսահայոց շահուն համար։

Շառայ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 4 նոյեմբերի

Էյն-ուդ-Դօվլէն չեկաւ Ատրպատական որպէս գեներալ-նահանգապետ։ Ատրպատական գալու համար նա վեց ամիս—180 երկար և թանգագին օրեր—ձգձգեց իր գալը, միշտ երկար հեռագիրներով վստահեցնելով տեղիս անջումանին, որ ինքը «պատրաստվում է», «մի քանի կարևոր խնդիրներ պէտք է կարգադրել գալուց առաջ», «շուտով կը ճանապարհվի բախտիարցի 2000 ձիաւորների հետ» եւայլն եւայլն։ Ստեր, որոնցով կերակրվում էր անջումանի յոյսը, բայց որոնց Էյն-ուդ-Դօվլէն ինքը չէր հաւատում։ Որպէս քաղաքականութիւն, սակայն, նա ծարկաւոր էր համարում այդ ստերը հնարելու և հեռագրելու։

Ատրպատական գալու համար նա վերջ ի վերջոյ պահանջ դրեց մէջլիսին, թէ պէտք է նրան տալ 2000 հոգուց բաղկացած մի զօրախումբ և մի քանի հազար էլ կանխիկ դրամ՝ թէ որպէս ճանապարհածախք և թէ որպէս զօրքի ծախք։ Մէջլիսը ոչ զօրք ունէր, ոչ էլ դրամ։ Եւ Էյն-ուդ-Դօվլէն «հրաժարվեց» Ատրպատականի նահանգապետութիւնից։ Սա երևացող, յայտնի պատճառն էր նրա հրաժարման, բայց իսկական պատճառը ուրիշ բան էր։

Նախ՝ նա չուզեց գալ Թաւրիզ և Սամադ-խանի հետ ընդհարվել. յետոյ կասեմ, թէ ինչու խուսափեց Սամադ-խանի հետ ընդհարվելուց. երկրորդ՝ նա լսել էր Րահիմ-խանի մահվան (սպանման) լուրը և վախեցաւ գալ, որ չը լինի թէ մի օր ինքն էլ Րահիմ-խանի բաղդին արժանանայ։ Բայց ինչու պէտք է շահզադէ Էյն-ուդ-Դօվլէն՝ Րահիմ-խանի բաղդին հասնէր։

Մահմէդ-Ալի-շահի իշխանութեան ժամանակ՝ երբ որ շահի զօրքերը Թաւրիզը պաշարել էին ամեն կողմից, այդ զօրքերի հրամանատարներն էին Սամադ-խանը, Րահիմ-խանը, Արշադը, Զարղամը և Մակուի խանը։ Սրանց բոլորի էլ ընդհանուր-հրամանատարն էր արքայազն իշխան Էյն-ուդ-Դօվլէն։ Եթէ Թաւրիզը քարուքանդ էր եղել, եթէ Թաւրիզցիների արիւնը թափվել էր, եթէ Թաւրիզեցիք սովամահ էին եղել, եթէ Թաւրիզեցիք անասունների նման ստիպված էին եղել խոտ, եօնջա ուտել, այդ բոլորը եղել էր ընդհանուր-հրամանատար Էյն-ուդ-Դօվլէի հրամանով։ Նա իր բանը հասկանում էր։ Նա մտածեց՝ «Եթէ Թաւրիզեցիք մի օր իմ արարքը պատրուակ բռնելով՝ ուզեն ինձանից վրէժխնդիր լինել, ուզեն ինձ էլ Րահիմ-խանի նման թակել՝ մինչև որ շունչս փչեմ, ինչ կարող եմ անել նրանց։ Ո՞վ կարող է երաշխաւորել, որ նրանց հասցված վնասների և թափված արեան փոխարէնը մի օր նրանք չուզեն ինձանից առնել։ Անողը, իսկական անողը, թէև լինէին Րահիմ ու Սամադ-խանները, բայց չէ՞ որ նրանց հրամայողը ես էի, չէ՞ որ նրանք իմ հրամանի տակ էին, և չէ՞ որ ես կարող էի նրանց զսպել, եթէ ուզէի»։ Եւ Էյն-ուդ-Դօվլէն վարանեց, վախեցաւ գալ Ատրպատական որպէս նահանգապետ ու հրաժարվեց։ Եւ իր հրաժարման պատճառ բռնեց այն, որ մէջլիսը նրան զօրք ու դրամ չէ տալիս, իսկ ինքն էլ առանց զօրքի չէ կարող գալ, որովհետև Սամադ-խանը 4000 զօրքով պաշարել է Թաւրիզը։ Եթէ մէջլիսը յարգելով նրա առաջարկը նրան տար թէ զօրք և թէ դրամ, նա դարձեալ չէր գայ, որպէսզի Սամադ-խանի հետ չընդհարվի, որ անխուսափելի էր։

Նա եթէ գար՝ կամ պէտք է Սամադ-խանի հետ միանար, և կամ պէտք է նրա հետ կռուէր ու փախցնէր։ Սամադ-խանի հետ միանալ չէր կարելի, որքան էլ նրա համակրութիւնը Սամադ-խանի կամ Մահմէդ-Ալի-շահի կողմը լինէր։ Ասում են, որ Էյն-ուդ-Դօվլէն համակիր էր, նոյնիսկ գործակից, Մահմէդ-Ալիի նորից գահ բարձրանալուն, ուրեմն նա համակրում էր և Սամադ-խանի գործելակերպին։ Բայց նա խոհեմութիւն չէ համարում յայտնի կերպով նրանց կողմն անցնելու, գոնէ առայժմ խոհեմութիւն չէ համարում, ինչպէս որ Սիփէհդա-

ՖԷԼԻԷՏՕՆ

ԱԶԱՏ ԺԱՄԵՐ

Եւ նա գրող էր։

Գրող՝ բառիս բովանդակ և իսկական իմաստակութեամբ…

Նախ և առաջ գրում էր,—թէ ի՛նչ և ի՛նչ բովանդութեան և արժանաւորութեան, այդ ուրիշ խնդիր է,—բայց գրում էր մարդը, նոյնիսկ հրատարակութեան տալիս սեփական ծախքերով կամ մեկենասների՝ հրատարակիչների օժանդակութեամբ, որոնց թիւը քանի գնում՝ բազմանում է ծովի աւազի նման… մայրաքաղաքումս ի Կովկաս, նորածիլ հանճարների փառքը դարուց ի դարս անմահացնելու մահկանացուների կաճառում…

Երկրորդ, որ ամենագլխաւորն է, գրող էր, որովհետև ինքն էր ասում շարունակ՝ պատեհ և անպատեհ առիթով՝ իսկ այդ օրհնված պատեհ և անպատեհ առիթները հօ գիտէք, ընթերցող, որքան շատ են այս նզովեալ աշխարհում, աւելի շատ, քան թէ հայոց օրաթերթերի բաժանորդների թիւը յայսկոյս և յայնկոյս ովկիանոսի կապուտակ…

Երրորդ, որ գլխաւոր պատճառներից մէկը լինելու կոչումն ունի գրողների պատճառաբանութիւնների օրինագրքում, այն էր, որ չափազանց յանդուգն և մեծամիտ էր. առանց մեծամտութեանս, առանց նոր իմանալու, զայսոսիկ նոր յառկութիւնս հայկական գրողների…

Այս բոլորը դեռ բաւական չեն…

Չորրորդ՝ գրող էր, որովհետև Գօլովինսկի պրոսպէկտում յաճախ չէր երևում, իր վարկը նը գցելու եւրոպական պետութիւնների… այսինքն գրողների մասին յետան մեծութեան չափ կարծիք ունեցողների աչքում, որովհետև ով որ ուշ-ուշ երևայ, նա խորհրդաւոր կը լինի և աւելի հրապոյր ու մագնիսական զօրութիւն կունենայ հայ օրիորդների, մանաւանդ գիմնազիստականների՝ ներկայ կամ անցեալ, յոժանխտականների համար, վերստին՝ ներկայ և անցեալ. բացառութիւնները միշտ, մանաւանդ այս դէպքում, անհունապէս յարգելի են տղերիս գրողի, բայց ոչ՝ ընդհանրապէս գրողի կողմից…

Վերջ ի վերջոյ գրող էր, որովհետև սովորութիւն էր դարձրել արդէն պլաշշ գործածել, որպէս օրէնք է գեղարուեստագէտների, առանց գէթ արուեստ ունենալու. և երբ պատահում էր ծանօթներին՝ ողջունում էր միմիայն գլխի նշան անելով, ի նշան լռյաղ անելու, կամ, երբեմն ձեռքը միմիայն շատ թեթևակի դիմացինին յանձնելով՝ մի առանձին շեշտահարութեամբ բացագանչելով.

— Բարի երեկոյ Փիլիպպոս կամ Մարկոս…

Եւ գրողութեան ամենամեծ պատճառներից մէկն էլ այն էր, որ Փիլիպպոսն ու Մարկոսը այն հազիւ ուրեմն նկատելի նշանին կամ «բարի երեկոյ»-ին առանձին իմն գլուխարանութեամբ, այսինքն գլխարկահանութեամբ և երկիւղածութեամբ էին պատասխանում, իբրև նշան իրանց երջանիկ լինելու։

Սակայն մեր գրողի գրող լինելը de facto երևան եկաւ մի շատ արտառոց հանգամանքում, աւելի ևս արտառոց ու արտասովոր ժողովում, ուր և ես, այսինքն տողերիս գրողը, վերոյիշեալ լուսաբանութեամբ՝ ներկայ գտնվելու բաղդ և սրտի բաբախում ստանալու դժբաղդութիւն ունեցայ։

Ջերկարեցնենք, սակայն, զի մի երկայնութեամբ բանից տաղտկութիւն ընթերցողաց լինիցի, ինչպէս ասում է մեր հնչակաւոր պատմահայր Մովսէս Խորենացին, որ իրաւամբ կամ անիրաւաբար չէ սիրում մեր սիրելի բառաբանակազմ (արդեօք կարելի՞ է այսպիսի բառակազմութիւն) Ցարութիւն Դաղբաշեանը։

Հա՛, էն էի ասում, որ ժողով կար Կովկասի մայրաքաղաքում։ Ես էլ՝ երազում թէ իրականութեան մէջ՝ ներկայ էի—բարով խէրով ներկայ չը լինէի—այդ բօպէին։ Շատ պարզ է, որ հարցը կաթողիկոսական թեկնածուների շուրջը կը պտտէր։ Ժողովն իր նախագահը կունենար, խիստ աղմկալից կը լինէին կրքերը, գուցէ և գլուխները բորբոքված կը լինէին, և ամեն մէկը իր հեղինակաւոր կարծիքը կը յայտնէր Օրմանեանի, Սուրէնեանի, Կարապետի և միւս թեկնածուների մասին. անուններն ինչ ասեմ, բոլորին ճանաչում էք ձեր տասը մատների պէս։

Եւ ահա՝ այդ ժողովի ժամանակ էր, որ մեր ակնարկած գրողը… (Ուզո՞ւմ էք անունազգանունն էլ ասենք՝ ուրիշների հետ փոխս չը ձգելու համար և, որ գլխաւորն է, նրան հասարակ մարդոց շարքը որպէսզի չը գլորէք. Նրա անուն ազգանունն էր Մարտիկ Լրաբերեան։ Ազգանուն-անունն էլ արտառոց էր, բայց ինչ արած)։

Ուրեմն, հա՛, այդ ժողովի ժամանակ էր, որ Մարտիկ Լրաբերեանը de facto ցոյց տուեց իր գրող լինելու «տուեալները»…

Բուռն վիճաբանութեան նիւթ էր, թէ՝ Օրմանեանը,—միևնոյն է՝ Դուրեանը, արտներդ թող չը կտրվի, խօսքն այստեղ սկզբունքի մէջ է, այլ ոչ լոկ հնչիւնի…,—հա, այս կամ այն նախկին պատրիարքը, արքեպիսկոպոսի աստիճանով, շանս ունի՞ կաթողիկոսանալու թէ ոչ։

— Ունի,—գոռում էին աջակողմեան-ձախակողմեան-կենտրոնական-կղերականները։

— Չունի,—գոռոցով գերազանցում էին առաջիններին ձախակողմեան-աջակողմեան-կենտրոնական-կղերականները, տարբեր բանակի, բայց մեր ներքին քաղաքականութեան մէջ ընդունված, սովորութեան համեմատ՝ նոյն գաղափարի ու կղերամիտութեան, ազգայնամոլ խմբակցութիւններն ու իրանց երջանիկ ներկայացուցիչները…

Եւ երբ, կատաղի պայքար մղելուց և օդը թարմացնելու նպատակով՝ մի քանի անգամ պատուհանները բաց անելուց յետոյ, հարցը կամեցաւ վճռվել—երևի ինքն էլ ձանձրանալով՝ այդ դժբաղդ հարցը, ժողովականների անսպառ եռանդից—քուէարկութեամբ, ու վճռվեց ձայների ջախջախիչ կամ համեմատական մեծամասնութեամբ՝ թէ Օրմանեանը (կամ Դուրեանը) աւելի շանս ունի Սբրոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչի թափուր և սգազգեաց գահի վրա բազմելու, ջանըմսան, Մարտիկ Լրաբերեան հանգիստ խղճով կը հանդուրժէր այդպիսի բանի…

— Ոչ, անկարելի է,—ամպրոպային ձայնով որոտաց նա յանկարծ։

Բազմութեան մեծամասնութիւնը հակառակն էր պնդում, սակայն։

— Ո՛չ,—շանթային փայլատակմամբ կայծակնահարեց Մարտիկ Լրաբերեանը…

— Գրազ կը գամ ձեզ հետ, պարոններ… Ես այս գրիչը կը կոտրեմ, ոչ մի տող չեմ գրի այլ ևս, թէ որ Օրմանեանը (կամ Դուրեանը) կաթողիկոս դառնայ…

Այս խօսքերից, ուրեմն, պարզ, բացայայտ և կօնկրետ կերպով երևաց, որ նա գրող է, որ, նոյնիսկ, գրիչ ունի եղեր, ի հարկին ազգի համար բոլորանուէր պատարագ մատուցանելու…

Բայց մի քիչ էլ սպասենք, ապօլթէօզին ներկայ լինելու։

Դեռ չէր վերջացրել Մարտիկ Լրաբե-

րը խոհեմութիւն չը համարեց յայտնի կերպով Մահմէդ-Ալի-շահի կողմն անցնելու, թէև յայտնի եղաւ, որ Մահմէդ-Ալի-շահին պաշտօնապէս հրաւիրողն ու Պարսկաստան բերողը հէնց ինքը Սիփէհդարն էր. այդ նոյն Սիփէհդարը, որ Մահմէդ-Ալիի Պարսկաստան գալուց շաբաթներ առաջ շարունակ դիմում ու պահանջում էր, որ իրան՝ որպէս պրէմիէր՝ մասնաւոր «լիազօրութիւններ» տրվեն մէջլիսից անկախ գործելու, մէջլիսից անկախ զօրքի վերաբերեալ կարգադրութիւններ անելու. անշուշտ, ի պահանջել հարկին, կարողանայ զօրքը շաբել սահմանադրականներին և մէջլիսին ընդդէմ ի նպաստ Մահմէդ-Ալի-միրզայի։ Իր այս գաղտնի նպատակների ապացոյցը նա այն ժամանակ տուեց, երբ՝ Մահմէդ-Ալիի Պարսկաստան գալուց յետոյ՝ նա չուզեց էքս-շահի դէմ կռւել, աւելի լաւ համարեց հրաժարվել քան թէ մինիստր մնալ, աւելի լաւ համարեց ռուսաց մօտ ապաստանել, քան թէ որպէս սահմանադրական Մահմէդ-Ալիի դէմ կռւել։ Այսպէս է անում հիմա և Էյն-ուդ-Դովլէն, չուզելով գալ ու Սամադ-խանի հետ կռւել «անարգ» թաւրիզեցիների համար։ Դանակով երբ որ ուզէք մի խնձոր մի քանի մասերի բաժանել, անպատճառ նրանցից մի քանիսը միւսներից մեծ կամ փոքր կը լինեն, բոլորովին հաւասար չեն լինի։ Այդպէս են Էյն-ուդ-Դովլէ, Սամադ-խան, Րահիմ խան, Մակուի սարդար, Զարղամ և Արշադ։ Սրանք միևնոյն խնձորի մասերն են, թէև մէկը մեծ, միւսը փոքր, մէկը խան, իսկ միւսը արքայական իշխան։

Ս. Սօլաք

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ՋԱԲԷԼԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Հաճութեամբ նուիրում ենք ներկայ տողերը հայ թատրոնական մշակներից մէկի՝ տիկին Ջաբէլի յոբելեանին։

Մենք, իբրև թատրոնական քննադատ, յաճախ առիթ ենք ունեցել տեսնել Ջաբէլին հայ բեմի վրայ և գրել նրա խաղի մասին։

Նա մեր բեմի ամենաարժեքաւոր աշխատաւորներից մէկն է։ Լինելով համեստ, ուշադիր, պարտաճանաչ, ճշգրապահ՝ նա եղել է բեմական այն սպասաւորներից մէկը, որոնց վրայ ծանրացած է լինում յաճախ ոչ փայլուն, ոչ ծափեր գրաւող, բայց անհրաժեշտ և կարևոր աշխատանք։

Ջաբէլը յաւակնութիւն չէ ունեցել առաջին կարգի դերեր կատարելու, և սովորաբար այժմ կատարում է երկրորդական դերեր, բայց նա ունի և իրան յատուկ առաջնակարգ դերերը, որոնց մէջ նա փայլել է, մանաւանդ հայ թատրոնի անցեալ օրերում, երբ այնքան քիչ էր հայ կանանց թիւը բեմի վրայ և իւրաքանչիւր կին գործող ստիպված էր մի շարք արգելքների դէմ մաքառելու՝ բեմական արհեստին ազատօրէն և լիովին նուիրվելու համար։

Եթէ կանգ առնենք նրա վերջին դերակատարութեան վրայ, որ առիթ ունեցանք տեսնելու հինգշաբթի, նոյեմբերի 17-ին, «Միրրա Էֆրոս» պիէսի մէջ, կարող ենք համարձակ ասել, որ հայ դերասանական խմբի մէջ չը կայ ոչ ոք, որ կարողանար այնքան աջողութեամբ խաղալ հրէուհի Դվօյրայի դերը, ինչպէս այդ կատարեց տիկին Ջաբէլ։ Նա դուրս բերեց մի կենդանի տիպ, կենցաղագրական գծերով օժտված բնորոշ մի ամբողջութիւն հրէական բարբառի թեթև գունաւորութեամբ, առանց չափազանցութիւնների, առանց ծամածռութիւնների։

Մենք մեր քննադատական տեսութիւնների մէջ անցեալում ամեն անգամ միայն նպաստաւոր վկայութիւններ չենք շռայլել տիկին Ջաբէլի խաղի համար։ Եղել են դէպքեր, երբ մենք արել ենք նկատողութիւններ, բայց չենք յիշում, որ երբևիցէ մենք կշտամբած լինէինք տիկին Ջաբէլին անբարեխիղճ և անուշադիր վերաբերմունքի համար դէպի իր դերասանական պարտականութիւնները։ Նա այն տպաւորութիւնն է թողել մեզ վրայ, որ ինքն աշխատել է տալ մշտապէս այն լաւագոյնը, որը նա ուժ և հնար ունի տալու։ Կասենք աւելին, որ երբեմն մենք ցանկացել ենք ասել տիկնոջը. «Դուք չափազանց յոգնեցնում էք ձեզ, դուք հանդէս էք գալիս նոյնիսկ հիւանդ վիճակում։ Հանգստացէք, կազդուրվեցէք»։

Վաղը Թիֆլիսի հասարակութիւնը պէտք է տեսնի հայ բեմի այդ անխոնջ մշակին իր յոբելեանական ներկայացման հանդէսում։ Թող հասարակութիւնը ջերմագին ողջունէ նրան և մխիթարէ աշխատաւորին, որը տուել է հայ բեմին իր կեանքի մեծագոյն մասը և որը բեմի վրայ հասել է իր ներկայ պատկառելի հասակին, վկայ լինելով հայ բեմի պատմութեան ընդարձակ շրջանի չար ու բարիներին։

Ողջունում ենք, տիկին Ջաբէլ, ձեր երկարատև գործունէութեան յոբելեանը, յարգելով յանձին ձեր բեմական բարեխիղճ աշխատաւորին և հայ թատրոնի գաղափարի հաւատարիմ մշտական երկրպագուին։

Միրոյ

ՕՐՎԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՐՈՒՀԻՆ

Կան դէմքեր, որոնք սոսկ մի բառով հանրածանօթ են. բաւական է ասել «Ջաբէլ», արդէն ծառանում է լոյսի առաջ հայ բեմի երկարամեայ ու վաստակաւոր դերասանուհին իր բովանդակ էութեամբ։

Սակայն ինչպիսի գնով է ձեռք բերել այդ ժողովրդականութիւնը տ. Ջաբէլ։ Դա արգասիք է 30 ձիգ տարիների չարքաշ, զրկանքներով լի աննկուն աշխատանքի թատրոնի դառնակսկիծ ու դժուարին ճանապարհով...

Ջաբէլ լսեց իր բնական ձիրքին ու իրան նուիրեց մասսայի կրթութեան գործին բեմի միջոցով՝ ճիշդ այն ժամանակ, երբ հայ աղքատիկ բեմը նոր էր ոտք դնում զարգացման շաւղի վրայ, երբ տակաւին կարօտ էր անձնուէր սպասաւորների, երբ հանգուցեալ Ադամեան գործակիցների մեծ կարիք ունէր։

Ու այն ժամանակից՝ երեք տասնեակ տարիներ Ջաբէլ ուրիշ ծառայութիւն չունեցաւ, բացի Մէլպոմէնայի տաճարի համեստ ու ժրաջան մշակը լինելուց։

Նա ապրեց այդ գործում իր վսեմ պարտականութեան խոր զգացմունքով, իր ուժերը նուիրաբերելով երկրորդ դպրոցի նըպատակին։

Տիկին Ջաբէլ գործել է քաղաքում ու գաւառում և ոչ հասարակ ամեն մի յարմար դիպուածում չէ խնայել իր մասնակցութիւնը բուն ժողովրդի թատրոնական բաւականութեան համար։

Տասն տարի մենք տեսել ենք յարգելի դերասանուհուն իր բնական խմորին յատուկ դերերի մէջ՝ Աւճալեան և Մուրաշկոյի ժողովրդական, Արաքսեանի և Զուբալովի թատրոններում, իսկ վերջին տարիները Արտիստական Ընկերութեան թատրոնում։ Եւ այդ ժամանակաշրջանում ականատես ենք եղել այն անկեղծ յարգանքին ու համակրանքին, որ ցոյց է տուել միշտ էլ այն ժողովուրդը, որին Ջաբէլը կապել էր թատրոնի հետ, իւրացնել տալով նրա կրթիչ գաղափարը։

Վաղը տօնվում է երեսուն տարվայ բեղմնաւոր աշխատանքի յաղթանակի օրը։ Հայ հասարակութիւնը բարոյական վսեմ պարտականութիւն ունի բացի բարոյականից՝ վարձատրել յոբելեարուհուն նաև նիւթականով, որովհետև տ. Ջաբէլ ջլատեց իր կենսունակ ուժերը յօգուտ խոպան հայ թատրոնի։

«Մշակն արժանի է իր վարձին»—թող այս նշանաբան լինի հայ հասարակութեան համար իր ժողովրդական անձնուէր ու անկեղծ գործիչների վերաբերմամբ, որոնց թւում այսօր տ. Ջաբէլ իր պատուաւոր տեղն է գրաւում հայ թատրոնական աշխարհում։

Ողջոյն բուռն երախտիքի արժանի տ. Ջաբէլին։

Ողջոյն ջերմ ու կաթոգին... Ե.

Տ. ՋԱԲԷԼ

Երկուշաբթի, Նոյեմբերի 21-ին, հայ գեղարուեստի տաճարը տօնում է իր երգուեալ քրմուհիներից մէկի՝ տ. Ջաբէլի բեմական գործունէութեան 30-ամեայ յոբելեանը։

Երեսուն տարի անընդհատ ծառայել հայ բեմին՝ սա, մեր կարծիքով, կը նշանակէ ինքնայօժար կերպով մարտիրոսացման ենթարկել ինքն իրան։ Չէ որ մենք գիտենք, թէ ինչ կը նշանակէ մեր իրականութեան մէջ հասարակական գործիչ լինել։ Տ. Ջաբէլն էլ եղել է այն քչերից մէկը, որոնք իրանց վրա են վերցրել հասարակական գործչի ծանր խաչը։

Օգտվելով առիթից՝ կուզենանք հայ հասարակութեանը ծանօթացնել նրա կեանքի համառօտ պատմութեան հետ։

Յոբելեարուհի տ. Ջաբէլը ծնվել է Թիւրքահայաստանի Բիթլիս քաղաքում 1858 թ., մի չքաւոր հայ ընտանիքում։ Չքաւորութիւնը նրա հօրը հարկադրել է տալ նրան իբրև որդեգիր Նախիջևանցի վաճառական Դաւիթ Սախավեանցին, որի ընտանիքում նա գտել է ծնողական հարազատ խնամարկութիւն։

Իննը տարեկան հասակում նա մտնում է Նախիջևանի պրօգիմնազիան, որտեղ և աջողութեամբ աւարտում է դասընթացքը։

Եօթանասնական թւականների սկզբում Նախիջևանում խաղալիս է եղել Ֆասուլեաճեանի հայ դերասանական խումբը, որի մէջն էր նաև հռչակաւոր ողբերգու դերասան Պետրոս Ադամեանը։

Ցափշտակվելով հայ բեմին ծառայելու գաղափարով, տ. Ջաբէլը դեռ մանուկ հասակում որոշեց բեմ դուրս գալ։ Սկզբում նա խաղում էր մանկական ներկայացումների ժամանակ, որոնց ինքն էր կազմակերպում։ Վերջապէս 1879 թւին նա հանդէս եկաւ Կարամզինի «Սօֆիա» պիէսում, իբրև գլխաւոր դերակատարուհի, որից յետոյ տ. Ջաբէլը մի անգամ ընդ միշտ որոշեց բեմին նուիրվել։

1881 թ. տ. Ջաբէլը Թիֆլիս տեղափոխվեց, որտեղ հանդիպեց Ադամեանին. վերջինս, նպատակ ունենալով շրջագայութիւն կատարել Կովկասի մէջ, հրաւիրեց տ. Ջաբէլին, և օրվանից և սկսվում է նրա դերասանական գործունէութիւնը։ Այդ ժամանակ նա հանդէս եկաւ Գանձակում «Ոճրագործի ընտանիքը» պիէսի մէջ, կատարելով Բօզալիայի դերը, նմանապէս և մի կատակերգութեան մէջ, այդպիսով սկիզբ տալով իր բեմական գործունէութեան։

Այդ օրվանից սկսած և մինչև 1900 թիւը տ. Ջաբէլը շրջեց համարեա ամբողջ Անդրկովկասը, ներկայացումներ կազմակերպելով նոյնիսկ յետ ընկած հայ գիւղերում։

1900 թւից տ. Ջաբէլը խաղալ սկսեց Թիֆլիսի ժողովրդական բեմերի վրա (Աւճալեան, Հաւլաբարի, Մուրաշկոյի, Զուբալովեան)։

Թիւրքիայի սահմանադրութեան վերհռչակումից յետոյ տ. Ջաբէլը դերասան Յ. Աբէլեանի խմբի հետ շրջեց զանազան քաղաքներ։

Վերջին տարիներս յոբելեարուհին խաղում է Հայ Դրամատիկ Ընկերութեան դերասանական խմբի մէջ, բարեխղճօրէն և ազատ կերպով կատարելով իրան յանձնված դերերը։

Ցիշատակելի կէտերից մէկն էլ՝ նրա գործունէութեան մէջ, այն է, որ նա բեմ դուրս եկաւ դեռ այն ժամանակ, երբ հայ դերասանուհիներին պէտք էր ճրագով փնտռել։

Տ. Ջաբէլը, արհամարհելով արխայիկ հասկացողութիւնները, նուիրվեց հայ բեմին՝ մազաչափ անգամ նշանակութիւն չը տալով խաւար ամբոխի աղէ-կոծէներին։

Իսկ սա մի անպիսի խիզախ քայլ է մեր կեանքում, որպիսի համարձակ քայլ շատ քչերն են անում։ Նուազ նշանակալից չէ նաև այն, որ նա բեմ է դուրս եկել մեր բեմի աստղի՝ Պետրոս Ադամեանի հետ միասին, գտնվելով նրա անմիջական ազդեցութեան ներքոյ։

Արդ, ինչ է հայ հասարակութեան սեպուհ պարտականութիւնը այսօրվայ օրը, եթէ ոչ հոծ բազմութեամբ լցնել Արտիստական Ընկերութեան թատրոնը և ըստ արժանւոյն յարգանք մատուցանել Մէլպոմէնայի տաճարին նուիրված սպասուհուն, այդպիսով խրախոյս կարդալով նրան, այսուհետև ևս նոյն եռանդով և հաւատով ծառայելու մեր կուլտուրական վերածնութեան ամենախոշոր գործօններից մէկին՝ թատրոնին։

Անկեղծ ողջոյն և յարգանք յոբելեարուհի տ. Ջաբէլին։

Ցար. Գասպարեան

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկայից մեզ հաղորդում են, որ այնտեղի հայութեան կողմից կաթողիկոսական աշխարհական պատգամաւոր ընտրվել է Մաղաքիա Պէրպէրեանը, իսկ եկեղեցական պատգամաւորի ձայնը տրվել է տեղական Սուրէնեան արքեպիսկոպոսին։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ-ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՖՈՆԴ

Կ. Հ. Բարեգ. Ընկ. խորհուրդը ստացել է՝ 1) Մ. Ց. Արամեանից 3,000 րուբլի։ 2) Միրաքեաններից ի յիշատակ հանգուցեալ Ա. Ց. Միրաքեանի 250 ր.։ 3) Տիկին Տ. Ն. Կոստանեանից 15 ր.։ 4) Ալ. Ի. Մանթաշեանի որդիներից 35,000 րուբլի, որից 5,000 րուբլին ուսուցչական ֆոնդի համար, իսկ 30,000 րուբլին դպրոցական ֆոնդի համար, պայմանով՝ որ վերջին գումարը կցվի հանգուցեալ Մանթաշեանի առաջուց նուիրած 20,000 ր. դրամագլխին։ Ընդամենը մինչև այժմ նուիրված է 41,347 ր. 20 կ.։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

Պետերբուրգ, 18 նոյեմբերի

Նախագահը հաղորդում է, որ շտապողական հարցապնդում են ստացել ներքին գործերի և արդարադատութեան մինիստրները 63 անձանց ստորագրութեամբ։ Ծանօթանալով նրա բովանդակութեան հետ և գտնելով, որ հարցապնդման էութիւնը նման է նախընթաց նիստում քննված երեք հարցապնդումներին, նախագահը յայտնում է, որ հարցապնդումը քննութեան կը դնի դռնփակ (բողոք ձախակողմից)։ Նիստի դռները փակվում են 5 ժամ 20 րոպէին։

Դռնփակ նիստը վերջացվում է 5 ժամ 37 րոպէին. Նախագահում է Ռօդզեանկօ։

Կարդացվում է զինադրական կուսակցութիւնների հարցապնդումը Պետերբուրգի պահնորդական ոստիկանութեան ապօրինի գործողութիւնների մասին, որ յայտ է բերվել նախկին գաղտնի աշխատակից Բրօդսկիի մերկացումներով։

Եգօրովը յայտնում է, որ ս.-դ.-ները չեն ցանկանում քննել այդ հարցապնդումը դռնփակ, ուստի յետ են առնում հարցապնդումը։ Նախագահը բացատրում է, որ հարցապնդման յետ առնելու իրաւունքը պատկանում է միայն առաջին ստորագրողին։

Շուբինսկին կարծում է, որ այժմ վերջնականապէս պարզվել են հարցապնդում անողների ձգտումները, և յոյս ունի, որ Դումայի մեծամասնութիւնը վերջապէս կը սանձահարէ Դումայի արժանապատւութեան դէմ փորձ անողներին։ Նակազի համաձայն՝ հարցապնդման հեղինակները յետ կարող են վերցնել հարցապնդումը միայն այն դէպքում, եթէ չը ստացվի Դումայի 30 անդամների յայտարարութիւնը, որոնք ցանկանում են այդ հարցը քննել։ Հետոյը յանձնում է նախագահին համապատասխան յայտարարութիւն։ Քուէարկութեամբ այդ առաջարկութիւնն ընդունվում է։

Գեգէչկօրին հերթից դուրս յայտարարութեան մէջ մատնացոյց է անում, որ մեծամասնութիւնը փոխեց հարցերի քննութեան բնական կարգը և վտանգեց հրապարակական և համաժողովրդական բեմի ազատութիւնը և փակեց նիստի դռները, կամաւորապէս ստեղծելով Դումայում փախստողի դրութիւն։ Սոցիալ-դեմոկրատները բողոքում են այդ անարժան կոմեդիայի դէմ, հրաժարվում են մասնակցել դրան և ի նշան խորին բողոքի հեռանում են նիստի դահլիճից (ծափ. աջակողմից), հրաւիրելով բոլոր հասկացողներին պաշտպանել այդ բողոքը փոքրամասնութեան իսկական իրաւունքների վրա այդ անարժան ծաղրի դէմ։ (Ծափ. ձախակողմից)։

Միլիւկովը յայտնում է, որ ժողովրդական ազատութեան ֆրակցիան մասնակցեց սօցիալ դեմօկրատների առաջարկած հարցապնդման վերջին ձևակերպութեանը, որպէսզի առաւելութեան հնարաւորութիւն չը տայ այդ հարցապնդման քննութեան դէմ գնալու։ Ֆրակցիան կարծում էր այդպիսով ոչ միայն աջակցութիւն ցոյց տալ սօցիալ-դեմօկրատներին, այլ և փրկել Դումայի մեծամասնութեան պրէստիժը այն ամօթալի դրութիւնից, որի մէջ նա ընկել է։ Դժբաղդաբար, պրէստիժը օգուտ չը քաղեց այդ դէպքից։ Պատճառը ակներև հարցապնդման մէջ չէ, նրա բովանդակութեան մէջ չէ, այլ գուցէ այս դահլիճի սահմաններից դուրս է։ Սակայն, չէր կարելի սպասել, որ պրէստիժը կը փոխէ իր վերաբերմունքը դէպի հարցը Շուբինսկիի այն զարմանալի յայտարարութիւնից յետոյ, որ ցոյց տուեց, թէ որ աստիճան կարելի է մոռանալ ոչ միայն իրաւունքի և օրէնքի սահմանները, այլ և հասարակ քաղաքավարութիւնը։ Այսօրվայ առաջարկութեան ընդունելութեամբ մեծամասնութիւնը արտայայտեց նոյն ցինիզմը և ցոյց տուեց, որ նա կանգնած է նոյն բարոյական քաղաքական մակերևոյթի վրա, ինչպէս որ նրա ներկայացուցիչ Շուբինսկին։ «Ակներև, որ դուք չէք հասկանում, թէ ինչ է չար դիտաւորութիւնը Դումայի արժանաւորութեան դէմ։ Աւելի հանգիստ տրամադրութեան մէջ կը հասկանաք, որ ձեր վարմունքները ամենայանցաւոր փորձերն են ռուսական սահմանադրութեան դէմ։ Մենք այդ տեսակ չար դիտաւորութիւններին մասնակցելով ձեզ հետ միասին՝ բարոյական պատասխանատուութիւն կրել չենք ցանկանում, որովհետև, սպառելով ձեր խոհեմութեանը և ձեր օրինաւորութեանը դիմելու բոլոր միջոցները, հեռանում ենք» (ծափ. ձախակողմից)։

Այսուհետև խօսում են Եփրեմօվ, Բուլատ, Կրուպէնսկի, Մ.յենդորֆ և Շուբինսկի։

Դրանից յետոյ Դուման անցնում է հարցապնդման շտապողականութեան քննութեանը։ Քուէարկութեամբ՝ հարցապնդման շտապողականութիւնը մերժվում է. նա յանձնվում է հարցապնդումների վերաբերեալ յանձնաժողովին։

Հետևեալ նիստը նոյեմբերի 19-ին։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Վաղվայ՝ Աստուածածնի տօնի պատճառով, «Մշակի» հետևեալ համարը լոյս կը տեսնի չորեքշաբթի, նոյեմբերի 23-ին։

◆ Վրաստանի էկզարխ Ինոկէնտի արքեպիսկոպոսի նախագահութեամբ սինոդը քննեց ընտրողական սկզբունքը վերացնելու հարցը Վրաստանի էկզարխութեան մէջ քահանաներ նշանակելու ժամանակ։ Ինքն էկզարխը կողմնակից է ընտրողական իրաւունքի վերացման, պատճառաբանելով իր հայեացքը նրանով, որ ընտրութիւնները յաճախ առիթ են տալիս անթոյլատրելի ազգային ու կուսակցական կռւի։ Լուրերի համաձայն, սինոդը համակարծիք է այդ տեսակէտին։

◆ Զինուորա-նահանգական դատարանի միջնորդութեան համաձայն, Կովկասի Փոխարքան հնարաւոր գտաւ պրիստաւի օգնական Կանչէլի մահվան պատիժը փոխարինել ցմահ տաժանակիր աշխատանքներով։

◆ Այսօր Արքունական թատրոնում տեղի կունենայ գրական դատ Լ. Տօլստոյի «Կենդանի դիակի» հերոս Ֆէօդօր Պրօտասօվի վրա հետևեալ կարգով. 1) Դատարանի նախագահ Ի. Պամօվի նախնական նկատողութիւնը, 2) Ա. Բօգօվի մեղադրական ճառը, 3) Ն. Սպիրիտոնի մեղադրական ճառը, 4) Կ. Կօզլօվի պաշտպանողական ճառը, 5) երկու կողմերի ընդդիմախօսութիւններ, 6) մեղադրեալի վերջին խօսքը կասէ արտիստ Սմօլենսկին, 7) բանաձև, 8) հարցեր երդուեալ-դատաւորների համար։ Սկիզբն է երեկ. ժամը 8-ին։ Գները սովորական են։ Աշակերտական տոմսակները 50 կոպէկ։

◆ Թիֆլիսի կանանց բարձր դասընթացքների վարչութիւնը միջնորդութիւն է յարուցել բարձր կառավարութեան առաջ, որպէսզի պետական գանձարանից ամեն տարի որոշ նպաստ տրվի դասընթացքներին. այլապէս անկարելի է դասընթացքների գործունէութիւնը շարունակել պատահական նուիրաբերութիւններով։

◆ Թիֆլիսի կանանց բարձր դասընթացքներում այսօր երեկոյեան տեղի կունենայ երեկոյթ, նուիրված Լօմօնօսօվի յիշատակին։

◆ Վաղը Արտիստական թատրոնում կը տօնվի դերասանուհի Ջաբէլի 30-ամեայ յոբելեանը։ Նախ կը տրվի Օստրօվսկիի «Արդիւնաւոր պաշտօն» կոմեդիան, որի սկիզբն է ճիշդ ժամը $7^1/_2$-ին։

◆ Այսօր ցերեկով Արքունական թատրոնում էժան գներով կը տրվի „Жизнь за Царя" օպերան։

◆ Այսօր ցերեկով քաղ. վարչութեան մէջ նշանակված է մի խումբ ժուրնալիստների ընկերութեան ժողովը։

◆ Այսօր ցերեկվայ ժամը 12-ին դումայի դահլիճում տեղի կունենայ Ա. Բաբեանի նախագահութեամբ մի ժողով՝ էժան բնակարանների հարցի առիթով։

◆ Այսօր Ժողովրդական Տանը կը լինի գրական դատ։

◆ Չորեքշաբթի, նոյեմբերի 23-ին, դերասան Աբէլեանի մասնակցութեամբ Ժողովարանի դահլիճում ներկայացվելու է «Մադամ X» պիէսը բարեգործական նպատակով։

◆ Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան հրապարակային նիստը, ուր լինելու է Ա. Սարուխանեանի դասախօսութիւնը կը կայանայ ոչ թէ երեքշաբթի, այլ չորեքշաբթի, ամսիս 23-ին։

◆ Կուսանաց վանքի մայրապետ Հռիփսիմէ Թայիրեանը մշտական անդամ է գրվել Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան՝ վճարելով 100 րուբլի։

◆ Նորաշէնի ս. Մարիամեան օր. ծխ. դպրոցի չքաւոր աշակերտուհիներին խնամող վարչութեան նախագահ Մ. ա.-ք. Շիօյեանց խնդրում է մեզ տպել, որ վարչութիւնը ստացել է հանգուցեալ Արտէմ Միրաքեանի ամուսնուց և ժառանգներից 50 ր. յօգուտ չքաւոր աշակերտուհիների ճաշարանի։

◆ Մեզ խնդրում են տպել. «Հայուհեաց Որբախնամ Ընկերութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացել է յօգուտ Որբանոցի Միրաքեանի տան անդամներից ի յիշատակ իրանց հօր՝ հանգուցեալ Ցարութիւն Միրաքեանի գագաթի վրա պսակ դնելու փոխարէն 20 ր., և նրա թոռ Սուրէն Կրասինիկեանից 10 ր.»։

◆ Թիֆլիսի Արքունական թատրոնի օպերային խմբի դիրիժոր Մարգուլեանը տկարացել է։ Նրան փոխարինում է երրորդ դիրիժոր Միտտէրը։ Շուտով Մարգուլեանը կառողջանայ։

◆ Բօյարսկայայի դրամատիկական խմբի մեկնելուց յետոյ, Արտիստական թատրոնում ներկայացումներ կը տայ օպերետային խումբը, որի առաջին ներկայացումը նշանակված է նոյեմբերի 27-ին։

◆ Շուտով գնահատութեան են ենթարկվելու Նախալովկայի հողաբաժինները։

◆ 1912 թ. գարնանը նախագծվում է Թիֆլիսում բանալ թռչնապահութեան մեծ ցուցահանդէս։

◆ Դեկտեմբերի 1-ից Թիֆլիսում լոյս է տեսնելու ռուսերէն հումօր. շաբաթաթերթ։

◆ Վաղը տեղի կունենայ Թիֆլիսի երդուեալ հաւատարմատարների ընդ. ընդհանուր ժողովը Նահանգական դատարանի շինութեան մէջ։

◆ Թիֆլիսում հիմնվել է «Գութան» ընկերութիւն, որի նպատակն է լինելու ծառայել գիւղատնտեսական նպատակներին։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետն առաջարկեց քաղաքագլխին անյապաղ վճարել Բալախանի-Սաբունչի ոստիկանապետին այն 1500 րուբլին, որ մնացել է Թիֆլիսի ոստիկանութեան համար «Նադզոր» սրահի 125 առքանակի վճարից։

◆ Սաբուրթալօ կոչված քաղաքամասում ապրող ռուս ուղղափառ գիւղացիները ընդունել են մօլոկանների աղանդը։

◆ Բիթլիսից պ. Լևոն Բաուրկեանը մեզ գրում է. «Պարունակ Կղնեաս Աղէրդում գտնված բաւական մաքրող գործարանը այրվեց. վնաս մեծ է. պատճառները անյայտ են. իմանալուց յետոյ մանրամասնութիւնները կը գրեմ»։

ՏԵՂԵԿ. ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

◆ Այսօր, կիրակի, ամսիս 20-ին Վրաց Թատրոնի շինութեան մէջ տեղի կունենայ վրացի ընտրողների խմբակի ընդհանուր ժողովը, որը քննութեան կառնէ ընտրութիւններին վերաբերեալ հերթական հարցերը։

◆ Վրաց «Սախալխօ Գազեթի» օրաթերթը իր այսօրվայ № 456-ում զետեղել է մի յօդուած, որը բնորոշում է տ. Ջաբէլի գործունէութիւնը և նրա կատարած դերը հայ բեմի համար։

◆ Վաղը, երկուշաբթի, ամսիս 21-ին վրաց բեմի տաղանդաւոր դերասանուհի Նինա Դաւիթաշվիլիի բենեֆիսին Վրաց թատրոնում կը խաղացվի Սումբաթօվի «Դաւաճանութիւն» դրաման։ Զէյնաբի դերը կը կատարէ բենեֆիցիանտուհին, իսկ Օթար-բէգինը՝ Վլ. Ալէքսի-Մեսխիշվիլին։

բեանն իր վերջին հնչիւնները, երբ հանդիսատես օրիորդների թէ տիկինների՝ մի սիրտ կտրատող, սրտաճմլիկ և ուղեղաշար ճիչ բարձրացաւ։ Ես ճիչ եմ ասում, դուք կայծակի որոտընդոստ պայթիւն հասկացէք։ Ճիչը և իստերիկան հետևեցին միմեանց։ Աղմուկ, իրարանցում, բժիշկ, նաշատիրի սպիրտ, գրկախառնութիւն՝ ուշաթափին ուշքի բերելու։

— Մեղք է հայոց ազգը, ձեր գիրքն ափսոս է, մի կոտրէք, աղաչում, պաղատում եմ,—գոռում էր մի աւելի խոհեմ օրիորդ, թաշկինակով աչքերի արտասուքը սրբելով և, որ գլխաւորն է, առանց իր սեռակցի օրինակին հետևելու։

— Ի սէր Աստուծոյ, մեղք է բազմաչարչար հայ ժողովուրդը... մի կոտրի գրիչդ, թէ լօթի ես,—գոռում էր մի ուրիշը, չարաճճիութեամբ ծաղրաբանել համարձակելով հակառակ բանակից։

— Ես մէկը բախչէ, Մարտօ ջան, թէ քու մամի հօքին կուսիրիս, պէթազվա։ Ափսոս չիս դու, վուր գալամդ կոտրիս. մաշով պտի գրի ազգի գուրձերէմէն,—հանաք էր անում հռչակաւոր Կակալը, որի ազգանունը ափսոս որ չը գիտեմ...

Ես զօրն ասեմ, զօրն խոստովանիմ։ Աղմուկը, կենդանութիւնը ընդհանուր էր, վիշտն ընդհանուր, տպաւորութիւնը հզօր, այլ և հզօրեղ։

Մինչ այս մինչ այն իստերիկան շարունակում էր իր զոհերի թիւն աւելացնել...

Ոչ մի բժշկական օգնութիւն, ոչ նաշատիրի սպիրտ, ոչ ծծմբաջրածին չը կարողացան ուշքի բերել վրկերում, կամաց-կամաց հանդերձեալ աշխարհի ճանապարհը որոնող գեղեցկուհիներին...

Ծայրը գտաւ դարձեալ գօրովագութ Լրաբերեանը։

Տեսնելով ընդհանուր համակրանքի և հոգեզմայլութեան պերճախօս ապացոյցներ, այլ և նկատելով—և իրաւամբ—ու երևակայելով ազգի թշուառ, ողբալի դրութիւնն իր գրչի կոտրումից յետոյ՝ յանկարծ ամբիօն բարձրացաւ և համեստ ձայնով բարբառեց.

— Յարգելի տիկիններ, օրիորդներ և պարոններ։ Որոշեցի գրիչս կոտրելու գրածից յետ կանգնել, մի քանի հէքեաթ էակների կեանքը փրկելու և ազգի ճակատագրի հետ վտանգաւոր խաղ չը խաղալու համար...

Այս խօսքի վրա, մի գերբնական ուժի ազդեցութեամբ կարծէք, ուշաթափված Իստերիկան—այսպէս թող լինի օրիորդի անունը—յանկարծ արթնացաւ, ոտքի ելաւ ուրիշի գրկում բաւականաչափ երանութիւններ զգալուց յետոյ և...,—ով հրաշալեաց, ով անիմանալի զօրութիւն,—փարվեց Մարտիկ վզով...

Այս դէպքն էր, ահա, որ ինձ կօնկրէտօրէն ապացուցեց Մարտիկ Լրաբերեանի գրող լինելու անպայման ճշմարտութիւնը...

Սիմ. Հովուեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 19 Նոյեմբերի

[illegible]

...վան բարգախնդիր դիմակաւորներ, որպէսզի այդ ամեն մի ազնիւ հայի համար նուիրական սրբութիւնն էլ ձեռքները գցեն և շահագործեն, այլև կործնելով ամեն մի համբերութիւն, կազմակերպված իր հաւատարիմ սերտ կապերով, առանց արհեստական ներշնչումների, իր սեպուհ պարտքը համարեց միջամտել և դուրս գցել ասպարէզից այդ վտանգաւոր, կործանարար հերոսներին և գնաց Թիֆլիսի բոլոր եկեղեցիներում սեւացրեց այդ սեանալու արժանիներին և ընտրեց այնպիսի անձանց, որոնց վրա վստահ էր, որ նրանք ոտնատակ չեն անի այն սրբութիւնները, որոնք մեր ազգի պահապան հրեշտակներն են եղել մինչև օրս և կը լինեն յաւիտեան։

Այդ արեց հայ վաճառականութիւնը, և այսօր էլ յոյս ունի, որ հայ ազգի հաւատը և Աստուածը թոյլ չեն տայ, որ ս. Գրիգոր Լուսաւորչի գահի աթոռը բարձրանայ մի անարժան և թերահաւատ ոք։

Թող «Հորիզոնը» և նրա նման մտածողները լաւ իմանան, որ միայն կաթողիկոսական հարցով չէ զբաղվելու հայ վաճառականութիւնը։ Ո՛չ, նա մտադիր է իր սեփական խոր համոզմունքով մասնակցել մեր ազգային-եկեղեցական, բարեգործական կեանքի և միւս խառնաշփոթ ասպարէզներին, որպէսզի այդտեղից էլ քշէ մեր ազգի և եկեղեցու հացկատակ և անաշխատ հերոսներին։ Մենք, հայ վաճառականներս, հանդէս ենք եկել և գալու ենք ոչ իբրև մի ուրոյն դասակարգ, որ ունի իր ուրոյն շահերը, ո՛չ, այլ մի մասն այն մեծ զանգուածքի, որ կոչվում է հայ ժողովուրդ, այլ իբրև իրանց քաղաքացիական իրաւունքներին և պարտականութիւններին գիտակից քաղաքացիներ և հայոց եկեղեցու զաւակներ։ Եւ մենք համոզված ենք, որ ինչպէս ներկայ կաթողիկոսական խնդրում, այնուհետև ևս մեր բոլոր ազգային-եկեղեցական, կուլտուրական և բարեգործական հաստատութիւններին վերաբերեալ խնդիրներում և նրանց բարգաւաճման համար մղվելիք կռիւներում մենք համերաշխ և աջակից կը լինենք հայ ժողովրդի լաւագոյն մասերի, ինտելիգենտ ույժերի հետ։

Թող «Հորիզոնը» և նրա նման մտածողները չը կարծեն, թէ հայ վաճառականական դասակարգը, զզվելով դրանց արշաւանքից, կը թողնի ամեն մի ասպարէզ այդ արշաւանքների անազնիւ ասպետներին. ո՛չ, այդպիսի յարձակումներ մեզ, հայ վաճառականներիս, աւելի և աւելի ույժ և աւուր վճռողականութիւն են տալիս մեր հասարակական կեանքի հրապարակը մաքրելու դրանցից, այդ արշաւանքներ և յարձակումներ սարքողներից, մեր հասարակութեան մէջ ցեց դառած այդ անպատուհաս ձրիակերներից։

Խօսքս վերջացնելուց առաջ ես պարտք եմ համարում սրանով միաժամանակ յոյս յայտնել, որ միւս քաղաքների հայ վաճառականներն էլ, իրերի դրութիւնը լաւ ըմբռնելով, մեզ կը հետևեն խօսքով և գործով։

Թիֆլիսի վաճառականների աւագ՝
Արշակ Միլեան

Յ. Գ.—Խնդրում ենք միւս թերթերին արտատպել այս նամակը։ Ա. Մ.

—

Էջմիածին, 14 Նոյեմբերի

Անցեալ հոկտեմբերի 15-ին պատուիրված բանդերօլով ուղարկեցի մեծարգոյ խմբագրութեանդ 12 թերթից*) բաղկացած մի յօդուած՝ «Փաստերն են խօսում» վերտառութեամբ, որպէս լրացումն «Մշակի» № 12-ում լոյս տեսած իմ յօդուածի, ընդդէմ Կարապետ եպիսկոպոսի։ Սակայն մինչև օրս լոյս չը տեսաւ յիշեալ յօդուածը. թէև հոկտեմբերի 27-ին պատասխանը վճարած հեռագրով հարցրի յարգելի խմբագրութիւնիցդ դրա տպվելու մասին, բայց չարժանացայ խմբագրութեանդ պատասխանին։

Ի հարկէ, ինձ յայտնի չէ, թէ արդեօք խմբագրութիւնդ վերջնականապէս որոշել է պաշտպանել նաև Կարապետ եպիսկոպոսի թեկնածութիւնը, որի համար և նրան վերաբերեալ անհպատ յօդուածներ չէք կամենում տպագրել ձեր թերթում (նպաստաւորներ յաճախ են լոյս տեսնում)։

Մի քանի օր առաջ Զաքարիա Նազարբէգեանը գրեց դատական առեանի մասին, որ կաթողիկոսացուների մասին գրված ու տարածված ժեղագրանքները քննութեան ենթարկելու անհրաժեշտութիւնն էր շեշտում, որին ձայնակցեց նաև Համբարձում Առաքելեանը, և որին համակրութեամբ եմ վերաբերվում և նուաստս. հէնց այդ քննութեան գործը թեթևացնելու համար անհրաժեշտ էր, որ իմ ձեռքում եղած փաստերի մի մասը հրապարակվէր։

Բայց եթէ ինչ-ինչ նկատումներով խմբագրութիւնդ որոշել է չը տպագրել իմ յիշեալ յօդուածը, այդ դէպքում խնդրում եմ բարի լինել այդ յօդուածը յանձնել «Հորիզոնի» խմբագրութեան, որին մի բաց նամակով ես տեղեկացրի սոյն նամակի հետ միաժամանակ։ Մատթէոս վարդ.

*) Յօդուածի մեծութիւնը արգելք եղաւ լրագրում զետեղելու համար: Համաձայն հեղինակի ցանկութեան յօդուածը ուղարկվեց «Հորիզոնի» խմբագրութեան։ Հեղինակին պատասխան տրվեց հեռագրով։
Խմբ.

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

◆ Պետերբուրգից «Баку»-ին հեռագրում են, որ ժող. լուս. մինիստր Կասսօն մինիստրների կաբինէտին նախագիծ ներկայացրեց Ռոստովում Դ./վ. բժշկական ֆակուլտէտ և Թիֆլիսում ֆիզիկօ-մատեմատիկական ֆակուլտէտ հիմնելու մասին։

◆ Շուտով Բուրցէվը նոր յայտնագործութիւն է անելու ոստիկանութեան դեպարտամենտի նախկին պետ Լօպուխինի և Ստոլիպինի գործերի առիթով։

◆ Բագուի միլիօնատէր Հ. Զ. Ա. Թաղիէվը իր նաւերը 1.750,000ր.-ով վաճառել է «Կավկազ և Մերկուրի» և «Արևելեան Ընկերութիւններին»։ Դրամը մաս-մաս վճարվելու է եօթ տարվայ ընթացքում։

◆ Հերքվում են Դարդանէլը ռմբակոծելու լուրերը։ Ճիշդ է, իտալական ռազմանաւերը արդէն պատրաստ հրամանի էին սպասում Հռոմից, երբ անակնկալ կարգադրութիւն ստացվեց հեռանալու Դարդանէլի մօտից։ Ինչպէս յայտնի է, այդ կարգադրութիւնը հետևանք եղաւ ռուսական բողոք-նօտայի։

◆ Հռոմում յօդուտ վիրաւոր և սպանված իտալացիների ընտանիքների հանգանակված է մինչև այժօր մի միլիօն լիր։

◆ Թիւրքական բիւջէն 1912 թ.-ի համար կազմված է վեց միլիօն թիւրքական ֆունտ դեֆիցիտով։

◆ Տրիպօլիսում վերջին օրերս իտալացիները սոսկալի ջարդ տուին թիւրքերին և արաբներին։

◆ Դէրնայի կռւի ժամանակ թիւրքերը փախան թողնելով մեծ թւով զոհեր պատերազմի դաշտում։

◆ Թիւրքաց ֆինանսների մինիստրութեան գանձարկղից անյայտ գողեր յափշտակել են 3 և կէս միլիօն ֆրանկ։

◆ Բ. Դրան կարգադրութեամբ ցուցակագրված են Թիւրքիայում բնակվող բոլոր իտալացիները, որոնք աքսորվելու են այն օրը, երբ Իտալիան կը սկսէ ռմբակոծել Դարդանէլը։

◆ Միացեալ-Պետութիւնները դիւանագիտական առաջարկութիւն են արել ռուսաց կառավարութեանը՝ Շուստերի առիթով։

◆ Չին յեղափոխականների և կառավարական զօրքերի միջև տեղի են ունենում կատաղի ընդհարումներ։ Մի շարք մեծ նահանգներ արդէն յեղափոխականների ձեռքումն են։ Կռիւների ժամանակ երկու կողմից ընկնում են բազմաթիւ զինւորներ։

◆ Ներկայումս ռմբակոծվում է Նանկինը։ Զոհերի թիւը անհամար է։

◆ Կատաղի կռիւ է Խանկաուում։

◆ Պէկինում մանջուրները կազմեցին նոր՝ «մահից չը վախեցող» ընկերութիւն, որ նպատակ ունի սրի քաշել բոլոր յեղափոխական պարագլուխներին։

◆ Խանկօու քաղաքը, որ երկրորդ մեծ քաղաքն էր համարվում Չինաստանում, այժմ իրանից ներկայացնում է աւերակների մի կոյտ։ Փողոցներում նոյն իսկ շուն չէ հաջում։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.
18 Նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնապէս հերքվում են այն տեղեկութիւնները, թէ Ստաւրօպօլի նահանգում քաղցածութեան հողի վրա տարածվում է տիֆ հիւանդութիւնը։

ԲԵՐԼԻՆ։ Քաղաքային վարչութիւնը կէս միլիօն յատկացրեց տարին 2000-ից պակաս ստացող ծառայողների ընտանիքներին նպաստելու՝ կեանքի թանգութեան պատճառով։

ՄՕՍԿՎԱ։ Դատաստանական պալատը «Копѣйка» լրագրի խմբագիր Ճչիբրակովին դատապարտեց երկու ամսով բանտարկութեան։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1.
Երեկոյեան ժամը 5—7.
Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.
(կ. հ.) 416. 100—56

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և սառնոքսա-ազնիքային հիւանդութիւններ։
Պրոֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. (երեկ. ժ. 5—7.
Նիկոլաևսկայա փող. № 39. տել. № 1067.
(ա. օ.) 669. 100—75

ԲԺԻՇԿ
Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ
(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ
(Մասնագիտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)
Ընդունե- (առաւօտեան ժ. 12—1-ը։
լութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը։
Բէբուտօվսկայա, № 66.
(ա.օ.) 1035. 100—22

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)
ամեն օր) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տելեֆօն 388.
(չ.ու.կ.) 761. 100—44

ԲԺՇԿՆ. ՖԵԼԴՇԵՐ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Սրսկումն, լուացումն, մասսաժ, էլեկտրականութիւն, մարմնամարզութիւն։ Հիմնաւոր բժշկութիւն սուր և խրօնիքական տրիպէրի, սեռական թուլութեան, անկարողութեան և սերմնահոսութեան—ցոյց է տալիս հմուտ մասնագէտ բժիշկների։ Օտարերկրեայ հիւանդներին տալիս է խորհուրդներ և բժիշկների հասցէներ։ Կարելի է ստանալ իմ կազմած «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարանը», գինը 50 կոպ., ճանապարհածախս՝ 15 կ.։ Հասցէս. Тифлисъ, Семеновская ул., № 9. Ընդունելութիւնը 3—5 ժամը երեկոյեան։
(ե.հ.կ.) 892. 50—29

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՎԿ. ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Յօբելեանական համերգի
կազմակերպողը յայտնում է, որ ձայների ընդունելութիւնը վերջանում է նոյեմբերի 25-ին։ Երգել ցանկացողներին խնդրում է գալ Баронская ул. № 20, ժամը 5-ին ամեն օր, բացի ուրբաթ օրերից։ 1—1

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ
Թիֆլիսում
վաճառվում են հետևեալ գրքերը.

Ատրպետ. «Իմամաթ», պարսկական կեանքից . . . 1 ր. —
Աղայեան Ղ. «Ջաղ մարդու վերջը», դրամա 5 գործ. . — 30 կ.
Ահարոնեան. «Կեանքի դաշը» — 5 »
» «Մրրկի սուրբը» 1 » —
» «Անդունդը» . — 40 »
Շահնազարեան. «Խաւար աշխարհում» . . . 1 » —
Յարութիւնեան Իս. «Համառօտ տրամաբանութիւն» . 1 » —
Ծուղուրեան Ք. «Շիրինանց Նախշունը» . . . — 80 »
Սիամանթօ. «Ամբողջակ. գործ», Ա. 1 » 50 »
Պռօշեան. «Սօս և Վարդիթեր» 1 » 50 »

Միևնոյն գրավաճառանոցում վաճառվում են հրապարակում գտնված և նոր լոյս տեսած գրքերն ու դասագրքերը։
Դիմել՝ Тифлисъ. Центральной книжной торговлѣ. 1098. 1—1

ԿԱՊՈՒԹՅԱՆ դէմ ֆրանսիական ժողովրդական միջոցը տարածելու նպատակով մենք վաճառում ենք փոքրիկ արկղիկներով, իւրաքանչիւրի մէջ
20 դեղհատ
Գինը
50 կոպէկ

1—2 դեղհատ Երեկոյեան՝ քնելուց առաջ։
Այդ արկղիկները, նոյնպէս և 50 դեղհատ պարունակողները, կարելի է ձեռք բերել բոլոր դեղատներում և դեղատնային խանութներում։
(5,20) (M. 337683) 962. 10—4

Կրասնօվօդսկի հայոց եկեղեցուն հարկաւոր է մի հմուտ ՏԻՐԱՑՈՒ, տարեկան՝ բացի օրինակատարութիւններից ստացվելիք արդիւնքից՝ տրվում է ռոճիկ 300 րուբլի (երեք հարիւր րուբլի)։
Ցանկացողները դիմեն՝ Красноводскъ (Зак. обл.), Ктитору Шамиру Багирянцу.
1094. 3—3

ՆԿԱՐԻՉ
ԱՌԱՔԵԼ ՍԱԳԻՆԵԱՆՑ
Նախկին ուսուցիչ Գէորգեան ճեմարանի և Էջմիածնի նկարիչ)
Ընդունում է զուտ հայկական ճաշակի՝ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՆԿԱՐՆԵՐԻ, ԽԱՉՎԱՌՆԵՐԻ, ԽԱՉԿԱԼՆԵՐԻ, նոյնպէս և ՊՈՐՏՐԷՏՆԵՐԻ ու ԴԵԿՈՐԱՑԻԱՆԵՐԻ պատուէրներ նպաստաւոր պայմաններով։ Հասցէն՝ Тифлисъ. Красильная ул., ограда церкви св. Георгія (на Майданѣ).
(ա. օ.) 1089. 10—2

„ԳԻՐ“
գրավաճառանոցում վաճառվում են
ՐԱՖՖԻ

«Սամուէլ», հատ. Ա., Բ. և Գ. մի գրքի մէջ ամփոփված . 3 ր. 50 կ.
«Դաւիթ-Բէկ», հատ. Ա., Բ. և Գ. վերջաբանով . . 3 » 50 »
«Կայծեր», հատ. Ա. . . 2 » —
«Կայծեր», հատ. Բ. և վերջ. 3 » —
«Խենթ», և «Ջալալէդդին» մի գրքի մէջ ամփոփված . 2 » —
«Խաչագողի Յիշատակարանը» Ա., Բ., Գ. և Դ. հատ. մի գրքի մէջ ամփոփված . . 2 » —
«Խամսայի Մելիքութիւնը», «Ղարաբաղի Աստղագէտը», «Գաղտնիք Ղարաբաղի» (մի գրքի մէջ ամփոփված) 2 » —
«Սալբի», հատոր Ա. 3 » —

ԿԱՅ ԵՒ ԿԱԶՄԱԾ։
Դիմել՝ Тифлисъ՝ Книжный магазинъ „ГИРЪ“.
(ա.օ.) 1095. 2—2

ՀՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԵՐ) ԴԷՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՉԻԼԻՆ“
ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է լաւն հաստատուն միջոց։ Գործածելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին։ Իւրաքանչիւր մետաղեայ արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.։
Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սուր եւ թէ յարատեւ քնայր ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ քսրացք։
ՊԱՀԵՍՏ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека Б. Конгейма.
Ուղարկվում է վերադիր վճարով։ Ճանապարհածախսը պօստային սակագնով։
Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում։
(կ.) (П.12474) 0 41

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
«Տօլստոյեան Գրադարանի»
հրատարակութիւնների № 3 պրակը
Ինչո՞վ են կենդանի մարդիկ
Գինը 10 կոպ.
Մամուլի տակ է № 4-ը. «ԻՆՉՈ՞Ի ՀԱՄԱՐ»
պատմուածք լեհ. աղատամրուք. օրերից.
Դիմել «Մշակի» խմբագրատուն՝ Լ. Դանիէլեանին։
Խումբով գնողների համար 20% զեղչ։
(կ.) 1082. 2—2

Լոյս տեսաւ
Մ. ՉՄՇԿԵԱՆԻ
1912 Թ.
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
Վաճառվում են Կովկասի քաղաքների նշանաւոր գրավաճառանոցներում և Թիֆլիսի յայտնի խանութներում։ Մեծ քանակութեամբ ցանկացողները, ժամանակին ստանալու համար, թող վաղօրօք ուղարկեն իրանց պատուէրները։ Վերադիր վճարով ոչ ոքի չեն ուղարկվում։
Հասցէն՝ Թիֆլիս, Գաբայեվսկի № 3,
МАКАРУ ЧИМИШКЯНУ—Մ. ՉՄՇԿԵԱՆ
(կ.ե.) 1036. 10—7

ՀՐԱՒԷՐ

Կիրակի, ամսիս 20-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին Հաւլաբարի Շամքորիցոց ս. Աստուածածին եկեղեցում կայանալու է երկրորդ եւ վերջին ժողովը, որը զբաղվելու է նոր քահանայի ընտրութեամբ հանգուցեալ Շմաւոն քահ. Տէր-Բարսեղեանի փոխարէն։
Յայտնելով այդ մասին, հրաւիրում եմ նոյն եկեղեցու չափահաս ծխականներին ուրոշեալ օրը և ժամին ներկայ լինել ժողովին, ընտրութեանը մասնակցելու համար։
Գործակալ քահ. մասին
Ղեւոնդ ք. Մամիկոնեանց
(կ.) 1092. 2—2

Եղբ. Աւագիմովների
այգին բաց է թողնում արտասահմանեան, ռուսական և տեղական լաւ տեսակի ՊՏՂԱՏՈՒ ԾԱՌԵՐ չափաւոր գներով։ Կատալօգներն ուղարկվում են ՁՐԻ։ Հասցէն՝ Ст. Скра (Зак. ж. д.), Авсаркисову.
(չ.ու.կ.) 1045. 15—9

Մ. ԵՍ. ԿՍԵՆՋԱՅԿԻ
վերադառնալով՝ սկսեց իր աշխատանքները յատկապէս ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԻ նորոգութիւնների (починки и настройки) վերաբերեալ։
Հասցէն՝
Միխայլօվսկի պր. № 118.
Վէտցելի դիմաց։ Անձամբ տեսակցել ցեր. ժ. 1—2-ը։ (կ.չ.ու.) 1081. 5—4

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԱՆՕՆԻՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Աւտոմօբիլային հաղորդակցութեան Կովկասում
ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐԻ ՁՄԵՐԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
Նոյեմբերի 2/15-ից 1911 Թ.
ԲՈՐԺՈՄԻ, ԱԽԱԼՑԽԱՅԻ և ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆԻ միջեւ։
Բորժոմից Ախալցխա մեկնումը ամեն օր, երեկ. ժամը 4-ին։
Ախալցխայից Բորժոմ մեկնումը առաւօտեան ժամը 9-ին։
Շաբաթական մէկ անգամ, ուրբաթ օրերը, աւտոմօբիլը կը գնայ մինչև Աբասթուման և կը վերադառնայ հետեւեալ օրը՝ շաբաթ, առ. ժամը 8-ին, մտնելով նաև Ախալցխա առ. մօտ ժամը 9-ին։
ԳՆԵՐԸ { Բորժոմ—Աբասթուման՝ 5 րուբլի։ Բորժոմ—Ախալցխա՝ 3 րուբլի։ Ախալցխա—Աբասթուման՝ 2 րուբլի։
Բագաժի համար՝ առանց արտօնեալ 1 պուդի՝ իւրաքանչիւր պուդին 50 կ.։
(ե.հ.չ.կ.) 1066. 4—1

Бухгалтерскіе курсы
Н. В. АБРААМЯНА.
(Тифлисъ, Николаевская, 22)
Рекомендуютъ торговымъ фирмамъ, заводамъ и разнымъ промышленнымъ предпріятіямъ теоретически и практически вполнѣ подготовленныхъ БУХГАЛТЕРОВЪ, КОНТОРЩИКОВЪ, КАССИРОВЪ, КОРРЕСПОНДЕНТОВЪ. Желающихъ просятъ обращаться учредителю курсовъ лично, письменно или по телефону 744.
(կ.չ.ու.) 1079. 10—4

Блоокеръ Какао
ԹԷՅԻՑ ԵՒ ՍՈՒՐՃԻՑ ԱՌԱՒԵԼԱԳՈՅՆ
ՈՉ ՄԻԱՅՆ ԻՐ ԴՈՒՐԵԿԱՆ ՀԱՄՈՎ,
ԱՅԼ ԵՒ ԻՐ ՍՆՆԴԱՐԱՐՈՒԹԵԱՄԲ։
Վաճառվում է կօլօնիալ դեղատնային ապրանքների բոլոր խանութներում։
ԹԻԹԵՂԵԱՅ ԱՐԿՂԻԿՆԵՐՈՒՄ 1/1, 1/2, 1/4, 1/8 Ֆ.։
Գլխաւոր պահեստ՝ Առևտրական Տուն «ԵՍՎԱ», Ս.-Պետերբուրգ, Մօրսկայա, 38.
(20, դ.11,25, յ.8,22) (П.118830) 1019. 6—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.